

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКІЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ.В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО**

**НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК
«УНІВЕРСИТЕТСЬКІ СТУДІЇ»
для студентів 1 курсу факультету іноземної філології**

МИКОЛАЇВ 2018

Рекомендовано до друку вченою радою миколаївського Миколаївського національного університету ім. В.О.Сухомлинського (протокол № від 2018 року).

Рецензенти : Гришкова Р.О. доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри англійської мови Черноморського національного університету ім. Петра Могили

Дернова М.Г. кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Кременчуцького національного університету ім. Михайла Остроградського

Заскаєта С.Г. «Університетські студії». Навчальний посібник для самостійної роботи студентів 1 курсу факультету іноземної філології

ЗМІСТ

Вступ.....	4
ЛЕКЦІЯ 1. Вища освіта в Україні та її роль у формуванні конкурентоспроможного фахівця	5
ЛЕКЦІЯ 2. Євроінтеграція України як чинник соціально-економічного розвитку держави. Роль освіти в розвитку партнерства України з іншими країнами	6
ЛЕКЦІЯ 3. Система управління вищою освітою в Україні	8
ЛЕКЦІЯ 4. Університет, його роль, функції і завдання	8
ЛЕКЦІЯ 5. Організація навчального процесу в університеті	9
ЛЕКЦІЯ 6. Я – студент Миколаївського національного університету ім..В.О.Сухомлинського	32
Лекція 7. Професійна підготовка фахівців у закладах вищої освіти	33
Лекція 8. Організація самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів	34
Лекція 9. Права та обов'язки студента. Студентське самоврядування. Лідерство	35
ЛЕКЦІЯ 10. Участь студентів у науково-дослідній роботі університету	37
Тематика індивідуальних робіт	53
Методичні рекомендації до виконання індивідуальних робіт	55
Самостійна робота студентів	56
Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів	57
Питання для модульного і підсумковоо контролю для студентів денної та заочної форм навчання	59
Тести	61
Рекомендована література	96
Додатки	101

ВСТУП

Головна мета практичних занять – засвоєння та закріплення найважливіших теоретичних понять курсу. Студент повинен продемонструвати наявність відповідних теоретичних знань та вміння використовувати їх на практиці.

Підготовка до практичного заняття передбачає уважне ознайомлення з конспектом лекцій та рекомендованою літературою.

Теми практичних занять надаються викладачем та повністю співпадають з навчальною робочою програмою. Практичне заняття проводиться на підставі як теоретичного матеріалу, що викладається на лекційному занятті, так і містить матеріал, що належить до самостійної навчальної роботи студента.

На практичному занятті студентом за його бажанням може бути представлено додаткові, більш поглиблені знання з курсу у вигляді підготовки додаткових питань по темі, реферату або фіксованого виступу.

Дискусійні та багатопланові теоретичні питання готуються студентом для обговорення на практичному занятті заздалегідь за обраною тематикою та виключно під керівництвом викладача.

Практичне заняття передбачає як усне обговорення, так і письмові відповіді на окремі теми курсу, виконання тестових завдань, що залежить від змісту теоретичного матеріалу.

Відповідаючи на питання, поставлені викладачем, бажано самостійно наводити практичні приклади, що відбивають та підтверджують зміст та функцію теоретичних понять, які розглядаються.

ЛЕКЦІЯ 1. Вища освіта в Україні та її роль у формуванні конкурентоспроможного фахівця

План

1. Історія вищої освіти в Україні.
2. Нормативно-правова база України щодо вищої освіти.
3. Роль вищої освіти у формуванні конкурентоспроможних фахівців.
4. Шляхи розвитку вищої освіти в Україні.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Основні питання

1. Історія вищої освіти в Україні.
2. Нормативно-правова база України щодо вищої освіти.
3. Роль вищої освіти у формуванні конкурентоспроможних фахівців.
4. Шляхи розвитку вищої освіти в Україні.

Додаткові питання

1. Вища освіта у країнах Європейського Союзу та провідних країнах світу.
2. Філософія освіти ХХІ століття.
3. Роль та місце гуманітарних дисциплін в системі вищої освіти України.
4. Індивідуалізація навчання та шляхи її впровадження у ВНЗ України.

Рекомендована література

1. Вища освіта України в умовах трансформації суспільства: стан, проблеми, тенденції розвитку, 2007–2011 рр. : наук.-допом. бібліогр. покажч. Вип. 2 / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т вищ. освіти ; [упоряд.: Пономаренко Л. О. ; Стельмах Н. А., Пеева С. П., Айвазова Л. М., Бублик Н. М. ; наук. консультант і авт. вступ. ст. Корольов Б. І. ; наук. ред. Рогова П. І. ; бібліогр. ред. Пономаренко Л. О. – К. : Нілан-ЛТД, 2012. – 663 с
2. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За редакцією В.Г Кременя. Авторський колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2004.-384с.

3. Закон України «Про вищу освіту». Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- 4: Закон України про освіту. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
5. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. – К.: Грамота, 2005. – 448с.
6. Сайт «Законодавство України». Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main>
7. Guide to higher education in Ukraine. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://studyinukraine.gov.ua/study-in-ukraine/guide-to-higher-education-in-ukraine/>
8. Structure of higher education system in Ukraine. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://applicant.bsmu.edu.ua/higher-education-in-ukraine/structure-of-higher-education-system-in-ukraine>

ЛЕКЦІЯ 2. Євроінтеграція України як чинник соціально-економічного розвитку держави. Роль освіти в розвитку партнерства України з іншими країнами

План

1. Основні завдання, принципи та етапи формування європейського освітнього простору.
2. Імплементация Болонського процесу в Україні.
3. Пріоритетні напрямками державної політики щодо розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу.
4. Вища освіта в країнах Європейського Союзу та інших розвинутих країнах світу.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Основні питання

1. Основні завдання, принципи та етапи формування європейського освітнього простору.

2. Імплементация Болонського процесу в Україні.
3. Пріоритетні напрямки державної політики щодо розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу.

Додаткові питання

1. Історія Болонського процесу: хронологія подій.
2. Розвиток Болонського процесу в Україні.

Рекомендована література

1. Вища освіта України і Болонський процес: [Навч. посібник / За ред. В.Г.Кременя] – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384с.
2. Болонський процес в Україні. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/bologna/>
3. Вища освіта. Болонський та Сорбонський процеси. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://erasmusplus.org.ua/vyshcha-osvita-v-ukraini/vyshcha-osvita-i-bolonskyi-protses.html>
4. Кремень В.Г. Болонський процес : сближение, а не унификация / В.Г. Кремень // Зеркало недели. – №48(473). – 13–19 декабря 2003.
5. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес / [М.Ф.Степко, Я.Я.Болюбаш, К.М.Левківський, Ю.В.Сухаїрніков] – К. : МОНУ, 2004. – 24с.
6. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу / [За ред. В.Г. Кременя]. – Тернопіль, 2004. – 147с.
4. The Bologna Process and the European Higher Education Area. Електронний ресурс. Режим доступу: http://ec.europa.eu/education/policy/higher-education/bologna-process_en
7. Bologna Process. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.wg.aegee.org/ewg/bologna.htm>
8. Ministerial Declarations and Communiqués. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.ehea.info/cid100210/ministerial-conference-bologna-1999.html>

ЛЕКЦІЯ 3. Система управління вищою освітою в Україні.

План

1. Модель управління у галузі вищої освіти: органи управління вищою освітою і наукою в Україні та їх повноваження.
3. Повноваження власника вищого навчального закладу.
4. Повноваження керівника, деканату, вченої ради ВНЗ.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Основні питання

1. Модель управління у галузі вищої освіти: органи управління вищою освітою і наукою в Україні та їх повноваження.
3. Повноваження власника вищого навчального закладу.
4. Повноваження керівника, деканату, вченої ради ВНЗ.

Додаткові питання

1. Ліцензування освітньої діяльності вищих навчальних закладів.
2. Акредитація напрямку або спеціальності.

Рекомендована література

1. Законодавство України Електронний ресурс Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws>
- 2.: Веб-сайт «Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України». Електронний ресурс Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/>
3. Закон України «Про вищу освіту». Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Ліцензування_вищого_навчального_закладу. Електронний ресурс : Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>

ЛЕКЦІЯ 4. Університет, його роль, функції і завдання

План

1. Сутність вищого навчального закладу (ВНЗ).
2. ЗВО України.

3. Мета і головні завдання ВНЗ.
4. Правовий статус ВНЗ.
5. Рівні акредитації ВНЗ.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Основні питання

1. Сутність вищого навчального закладу (ВНЗ).
2. Типи ВНЗ України.
3. Мета і головні завдання ВНЗ.
4. Правовий статус ВНЗ.
5. Рівні акредитації ВНЗ.

Додаткові питання

1. Повноваження Національного вищого навчального закладу.
2. Створення, реорганізація та ліквідація вищого навчального закладу.
3. Принципи управління вищим навчальним закладом.

Рекомендована література

1. Сайт «Законодавство України». Електронний ресурс : Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws>
2. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на початок 2016/17 навчального року. Статистичний бюлетень. — К.: Державна служба статистики України, 2017.
3. Нагребельний В. П., Самойленко О. О., Самохвалов В. П. Університет // Юридична енциклопедія: В 6-ти тт. — Т. 6: Т — Я. — К., 2004. — 768 с. — С. 212.

ЛЕКЦІЯ 5. Організація навчального процесу в університеті

План

1. Навчальний процес в університеті.

2. Структура та форми організації процесу навчання.
3. Кредитно-трансферна система організації навчального процесу у ЗВО.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Основні питання

1. Навчальний процес в університеті: учасники навчального процесу та структурні підрозділи ВНЗ.
2. Структура та форми організації процесу навчання.
3. Кредитно-трансферна система організації навчального процесу у ЗВО.

Додаткові питання

1. Причини виключення з числа студентів та підстави щодо поновлення навчання в університеті.
2. Поняття про академічну відпустку. Індивідуальний графік навчання.
3. Організація навчально-виробничої практики студентів.
4. Наставник групи (куратор) та його обов'язки.

Рекомендована література

1. Закон України «Про вищу освіту». Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Закон України «Про вищу освіту». Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Про затвердження Положення про проведення практики студентів. практику студентів вищих навчальних закладів Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93>
4. Education at EU. Електронний ресурс. Режим доступу: https://europa.eu/european-union/topics/education-training-youth_en

1. Структура та законодавча база вищої освіти.

Система вищої освіти України потребує модернізації та розвитку, що і є основним завданням галузі національної вищої школи на початку третього тисячоліття. Становлення такої освітньої системи значною мірою залежить від її гнучкої структури . здатної моделювати та відтворювати в дійсності

багатомірність явищ і зв'язків матеріального і духовного життя суспільства. Спрямованої на виховання конкурентноспроможної національної еліти.

Для кращого розуміння та прогнозування ефективності системи вищої освіти потрібне чітке усвідомлення та досконале вивчення її сучасної структури й законодавчої бази.

Вища освіта сьогодні викликає важливе соціальне замовлення держави. Вона формує інтелектуальний потенціал України, забезпечує висококваліфікованими фахівцями галузі народного господарства, науки, культури.

Отже, основний орієнтир у діяльності ВНЗ - особистість студента. Його людський потенціал – духовно-моральний, інтелектуально-творчий, фізичний.

Чи відповідає такому орієнтиру сучасна структура вищої освіти України та її законодавчі норми? Протягом останніх років у зв'язку з підготовкою та приєднанням України до Болонського процесу система вищої освіти активізувалася, зокрема модернізовано її законодавчу базу. (С.10-11).

Законодавча база.....

Вища освіта - сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти; (З.-н України «Про вищу освіту» <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>).

Типи вищих навчальних закладів

Станом на жовтень 2011 серед вищих навчальних закладів України I-IV рівнів акредитації

- 197 університетів,
- 62 академії,
- 109 інститутів,
- 234 коледжі,
- 130 технікумів,
- 121 училище,

- 1 консерваторія¹.

Закон України «Про вищу освіту» 2002 року встановлював відповідно до рівнів акредитації шість типів вищих навчальних закладів:

1. **Університет** — багатопрофільний вищий навчальний заклад четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації широкого спектра природничих, гуманітарних, технічних, економічних та інших напрямів науки, техніки, культури і мистецтв, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науково-методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, відповідний рівень кадрового і матеріально-технічного забезпечення, сприяє поширенню наукових знань та здійснює культурно-просвітницьку діяльність. Можуть створюватися класичні та профільні (технічні, технологічні, економічні, педагогічні, медичні, аграрні, мистецькі, культурологічні тощо) університети;

Академія — вищий навчальний заклад четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у певній галузі науки, виробництва, освіти, культури і мистецтва, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науково-методичним центром у сфері своєї діяльності і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення;

Інститут — вищий навчальний заклад третього або четвертого рівня акредитації або структурний підрозділ університету, академії, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у певній галузі науки, виробництва, освіти, культури і мистецтва, проводить наукову, науково-методичну та науково-виробничу діяльність і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення;

Консерваторія (музична академія) — вищий навчальний заклад третього або четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану із

здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у галузі культури і мистецтва — музичних виконавців, композиторів, музикознавців, викладачів музичних дисциплін, проводить наукові дослідження, є провідним центром у сфері своєї діяльності і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення;

Коледж — вищий навчальний заклад другого рівня акредитації або структурний підрозділ вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації у споріднених напрямках підготовки (якщо є структурним підрозділом вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації або входить до навчального чи навчально-науково-виробничого комплексу) або за кількома спорідненими спеціальностями і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення;

Технікум (училище) — вищий навчальний заклад першого рівня акредитації або структурний підрозділ вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації, який провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям певної вищої освіти та кваліфікації за кількома спорідненими спеціальностями, і має відповідний рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення.

Чинний Закон України «Про вищу освіту» виділяє наступні три типи вищих навчальних закладів^[5]:

Університет- багатогалузевий (класичний, технічний) або галузевий (профільний, технологічний, педагогічний, фізичного виховання і спорту, гуманітарний, богословський/теологічний, медичний, економічний, юридичний, фармацевтичний, аграрний, мистецький, культурологічний тощо) вищий навчальний заклад, що провадить інноваційну освітню діяльність за різними ступенями вищої освіти (у тому числі доктора філософії), проводить фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і

науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність;

Академія, Інститутт - галузевий (профільний, технологічний, технічний, педагогічний, богословський/теологічний, медичний, економічний, юридичний, фармацевтичний, аграрний, мистецький, культурологічний тощо) вищий навчальний заклад, що провадить інноваційну освітню діяльність, пов'язану з наданням вищої освіти на першому і другому рівнях за однією чи кількома галузями знань, може здійснювати підготовку на третьому і вищому науковому рівнях вищої освіти за певними спеціальностями, проводить фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність;

Коледж - галузевий вищий навчальний заклад або структурний підрозділ університету, академії чи інституту, що провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям ступенів молодшого бакалавра та/або бакалавра, проводить прикладні наукові дослідження. Коледж також має право здійснювати підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста.

Університетуу, академіїї, інститутуу незалежно від форми власності відповідно до законодавства може бути надано статус національного.

Надання вищому навчальному закладу статусу національного здійснюється за пропозицією Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, що подається в порядку та за критеріями, встановленими Кабінетом Міністрів України. Встановлення відповідності діяльності національного вищого навчального закладу визначеним критеріям для підтвердження чи позбавлення його такого статусу здійснюється раз на сім років Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

Національний вищий навчальний заклад має право:

- отримувати відповідно до законодавства на пріоритетних засадах передбачені державним бюджетом кошти для провадження наукової і науково-технічної діяльності, проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень, виконання наукових програм, проектів державного значення в обсязі не менш як 10 відсотків коштів державного бюджету, що виділяються на його утримання;

- визначати норми часу навчальної та іншої роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників;

- здійснювати перерозподіл: а) нормативів чисельності осіб, які навчаються, на одну посаду науково-педагогічного працівника за спеціальностями однієї галузі знань з урахуванням результатів наукової діяльності працівників; б) державного замовлення між спеціальностями в межах галузі знань в обсязі не більш як 5 відсотків загального обсягу державного замовлення національного вищого навчального закладу з обов'язковим інформуванням центрального органу виконавчої влади, до сфери управління якого належить вищий навчальний заклад; в) ліцензованого обсягу прийому за спеціальностями у межах відповідної галузі знань;

- здійснювати підготовку фахівців з вищою освітою за власними експериментальними освітніми програмами та навчальними планами;

- отримувати на пріоритетних засадах фінансування для придбання наукового і навчального обладнання, комп'ютерних програм тощо за рахунок державного бюджету;

- використовувати у своєму найменуванні слово «національний»;

- формувати на своїй базі інноваційні структури різних типів (наукові та технологічні парки, бізнес-інкубатори, малі підприємства тощо) на засадах поєднання інтересів високотехнологічних компаній, науки, освіти, бізнесу та держави з метою виконання і впровадження інноваційних проектів.^[5]

Структурними підрозділами вищого навчального закладу третього і четвертого рівнів акредитації є кафедри, факультети, інститути, філії, бібліотека тощо.

Кафедра базовий структурний підрозділ вищого навчального закладу (його філій, інститутів, факультетів), що проводить навчально-виховну і методичну діяльність з однієї або кількох споріднених спеціальностей, спеціалізацій чи навчальних дисциплін і здійснює наукову, науково-дослідну та науково-технічну діяльність за певним напрямом. Кафедра створюється рішенням Вченої ради вищого навчального закладу за умови, якщо до її складу входить не менше ніж п'ять науково-педагогічних працівників, для яких кафедра є основним місцем роботи, і не менше ніж три з яких мають науковий ступінь або вчене звання.

Керівництво кафедрою здійснює завідувач кафедри, який обирається на цю посаду за конкурсом Вченою радою вищого навчального закладу строком на п'ять років (для національного вищого навчального закладу — строком на сім років). Із завідувачем кафедрою укладається контракт.

Факультет

Факультет — основний організаційний і навчально-науковий структурний підрозділ вищого навчального закладу третього та четвертого рівнів акредитації, що об'єднує відповідні кафедри і лабораторії. Факультет створюється рішенням Вченої ради вищого навчального закладу за умови, якщо до його складу входить не менше ніж три кафедри і на ньому навчається не менше ніж 200 студентів денної (очної) форми навчання.

Рішення про створення факультету поза місцем розташування вищого навчального закладу державної форми власності приймається спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки, іншими центральними органами виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні вищі навчальні заклади.

Структурними підрозділами вищого навчального закладу першого та другого рівнів акредитації є відділення і предметні (циклові) комісії

Відділення — структурний підрозділ, що об'єднує навчальні групи з однієї або кількох спеціальностей, методичні, навчально-виробничі та інші підрозділи. Відділення створюється рішенням керівника вищого навчального закладу, якщо на ньому навчається не менше ніж 150 студентів.

Предметна (циклова) комісія — структурний навчально-методичний підрозділ, що проводить виховну, навчальну та методичну роботу з однієї або кількох споріднених навчальних дисциплін. Предметна (циклова) комісія створюється рішенням керівника вищого навчального закладу за умови, якщо до її складу входить не менше ніж три педагогічних працівники.

Філія — відокремлений структурний підрозділ, що створюється з метою забезпечення потреб у фахівцях місцевого ринку праці та наближення місця навчання студентів до їх місця проживання.

Філію очолює директор, який призначається у порядку, встановленому статутом вищого навчального закладу.

Структурними підрозділами вищого навчального закладу четвертого рівня акредитації можуть бути наукові, навчально-наукові, науково-дослідні та науково-виробничі інститути. Керівництво інститутом здійснює директор, який обирається на посаду за конкурсом строком на п'ять років.

Можуть створюватися:

- навчально-науково-виробничі центри (комплекси, інститути), що об'єднують споріднені факультети, коледжі, технікуми, наукові, науково-дослідні, науково-виробничі й проектні інститути, дослідні станції, кафедри, наукові лабораторії, конструкторські бюро, навчально-дослідні господарства, навчально-виробничі комбінати, експериментальні заводи, фабрики, фірми, клінічні бази установ медичної освіти, полігони, технопарки, інші підрозділи;
- навчально-наукові центри (комплекси, інститути), що об'єднують споріднені факультети, кафедри, наукові лабораторії, центри, інші підрозділи, що

забезпечують підготовку фахівців з певних спеціальностей (напрямів підготовки) та проводять наукові дослідження з певного напрямку;

- науково-дослідні центри (комплекси, інститути), що об'єднують споріднені наукові лабораторії, центри, інші підрозділи за певним напрямом науково-дослідної роботи.

Вищий навчальний заклад повинен мати у своєму складі бібліотеку.

Вищий навчальний заклад може мати у своєму складі підготовчі відділення (підрозділи), підрозділи перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, лабораторії, навчально-методичні кабінети, комп'ютерні та інформаційні центри, навчально-виробничі та творчі майстерні, навчально-дослідні господарства, виробничі структури, видавництва, спортивні комплекси, заклади культурно-побутового призначення та інші підрозділи, діяльність яких не заборонена законодавством.

Навчання у вищих навчальних закладах здійснюється за такими *формами*:

- денна;
- вечірня;
- заочна, дистанційна;
- суботня;
- екстернатна.

Форми навчання можуть бути поєднані. Терміни навчання за відповідними формами визначаються можливостями виконання освітньо-професійних програм підготовки фахівців певного освітньо-кваліфікаційного рівня.

Екстернатна форма навчання — особлива форма навчання, що передбачає самостійне вивчення навчальних дисциплін, складання у вищому навчальному закладі заліків, екзаменів та проходження інших форм підсумкового контролю, передбачених навчальним планом.

Навчальний процес у вищих навчальних закладах здійснюється у таких формах:

- навчальні заняття;
- самостійна робота;
- практична підготовка;
- контрольні заходи.

Основними видами навчальних занять у вищих навчальних закладах є:

- лекція;
- лабораторне, практичне, семінарське, індивідуальне заняття, майстер-класове заняття;
- консультація.

Вищим навчальним закладом може бути встановлено інші види навчальних занять.

Безпосереднє **управління** діяльністю вищого навчального закладу здійснює його керівник — ректор (президент), начальник, директор тощо.

Керівник вищого навчального закладу в межах наданих йому повноважень:

Керівництво факультетом здійснює декан.

Керівництво відділенням здійснює завідувач.

Вчена рада вищого навчального закладу є колегіальним органом вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації і утворюється строком до п'яти років (для національного вищого навчального закладу — строком до семи років).

Вчена рада факультету є колегіальним органом факультету вищого навчального закладу третього і четвертого рівнів акредитації.

У вищому навчальному закладі третього або четвертого рівня акредитації можуть бути створені вчені ради інших структурних підрозділів. Їх повноваження визначаються керівником вищого навчального закладу...

У національному вищому навчальному закладі в обов'язковому порядку створюється **Наглядова рада**.

Наглядова рада розглядає шляхи перспективного розвитку вищого навчального закладу, надає допомогу його керівництву в реалізації державної політики у галузі вищої освіти і науки, здійснює громадський контроль за

діяльністю керівництва вищого навчального закладу, забезпечує ефективну взаємодію вищого навчального закладу з органами державного управління, науковою громадськістю, суспільно-політичними та комерційними організаціями в інтересах розвитку вищої освіти.

Склад Наглядової ради національного вищого навчального закладу затверджується Кабінетом Міністрів України. Положення про Наглядову раду національного вищого навчального закладу затверджує голова Наглядової ради за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки.

Термін повноваження Наглядової ради становить не менше ніж три роки, але не більше ніж п'ять років.

Наглядова рада може бути створена також у вищому навчальному закладі третього або четвертого рівня акредитації за погодженням із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки або іншим центральним органом виконавчої влади, у підпорядкуванні якого знаходиться вищий навчальний заклад.

Для вирішення поточних питань діяльності вищого навчального закладу третього або четвертого рівня акредитації створюються робочі органи:

- ректорат;
- деканати;
- приймальна комісія

Положення про робочі органи затверджуються наказом керівника вищого навчального закладу відповідно до статуту вищого навчального закладу.

Для вирішення поточних питань діяльності вищого навчального закладу першого або другого рівня акредитації створюються робочі органи:

- адміністративна рада;
- приймальна комісія

Також дорадчу функцію виконує студентське самоврядування.

Положення про робочі та дорадчі органи затверджуються наказом керівника вищого навчального закладу відповідно до статуту вищого навчального закладу.

2. Система державного управління вищою освітою.

Розвиток сучасної освіти в Україні. Особливо в контексті створення європейського освітянського та наукового простору. Неможливий без ефективної системи державного управління.

Реформування системи освіти, шляхи якого визначено ще в державній національній програмі «Освіта» («Україна ХХІ століття») нерозривно пов'язані з оптимізацією системи управління освітою на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.

Управління освітою в Україні здійснюється системою державних органів і органів місцевого самоврядування.

До органів управління освітою в Україні належать: Міністерство освіти і науки України центральний галузевий орган державного управління в галузі освіти – центральний орган виконавчої влади. діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України (С.30); Вища атестаційна комісія України; Міністерство освіти АРК; місцеві органи державної виконавчої влади й органи місцевого самоврядування та підпорядковані їм органи управління освітою.

Поняття і зміст Державного управління у сфері освіти

Освіта це цілеспрямований процес навчання і виховання в інтересах особи, суспільства і держави. Саме таке розуміння освіти дано в головному акті законодавства, що регулює дану сферу відносин Законі України від 23 травня 1991 р.

Про освіту (у редакції Закону від 23 березня 1996 року)¹.

Конституція України в ст. 53 закріплює право громадян України на освіту. Засобом реалізації цього права є система освіти, яка забезпечує загальноосвітню та професійну підготовку громадян України. У сфері освіти вирішуються два основних завдання: власне сама освіта (набуття нових знань) і виховання. Відповідно до Закону Про освіту для громадян України повна загальна середня освіта є обов'язковою.

Закон України Про освіту закріплює основні принципи освіти:

^ доступність для кожного громадянина усіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою;

^ рівність умов кожної людини для повної реалізації її здібностей, таланту, всебічного розвитку;

^ гуманізм, демократизм, пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей;

^ інтеграція з наукою і виробництвом;

^ безперервність і різноманітність освіти;

Названі умови і принципи освіти реалізуються на всіх освітніх рівнях, котрими в Україні є: початкова загальна освіта; базова загальна середня освіта; повна загальна середня освіта; професійно-технічна освіта; базова вища освіта; повна вища освіта.

Система національної освіти складається з: органів управління освітою (державних і місцевого самоврядування); закладів освіти; наукових, науковометодичних і методичних установ; науково-виробничих підприємств.

Окрім вже зазначених, до правової бази здійснення управління у сфері освіти належать також і закони України Про професійно-технічну освіту та Про вищу освіту .

До органів виконавчої влади, що здійснюють державне управління у сфері освіти в Україні належать:

1. Міністерство освіти і науки України;
2. Міністерства і відомства України, яким підпорядковані заклади освіти (наприклад, Міністерство оборони України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство культури і мистецтв України, Прокуратура України, Служба безпеки України тощо);
3. Вища атестаційна комісія України;
4. Міністерство освіти Автономної Республіки Крим;
5. Місцеві органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування і підпорядковані їм органи управління освітою.

2. Правовий статус

Міністерства освіти і науки України

Міністерство освіти і науки України центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Міністерство освіти і науки України є головним (провідним) органом у системі центральних органів виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики у сфері освіти, наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності. Його правовий статус визначається відповідним положенням про нього, яке затверджене Указом Президента України від 7 червня 2000 року № 773/2000¹.

Відповідно до даного положення Міністерство освіти і науки України:

^ бере участь у визначенні державної політики в галузі освіти, науки, професійної підготовки кадрів, розробляє програми розвитку освіти, державні стандарти освіти; ^ здійснює навчально-методичне керівництво, контроль за дотриманням державних стандартів освіти, державне інспектування;

^ проводить акредитацію вищих та професійно-технічних закладів освіти незалежно від форм власності та підпорядкування, видає їм ліцензії, сертифікати; ^ формує і розміщує державне замовлення на підготовку

Спеціалістів з вищою освітою; ^ забезпечує випуск підручників, посібників, методичної літератури;

^ організує атестацію педагогічних і науково-педагогічних працівників щодо присвоєння їм кваліфікаційних категорій, педагогічних та вчених звань; ^ реалізує державну політику в галузі освіти, здійснює контроль за її практичним втіленням, дотриманням актів законодавства про освіту в усіх закладах освіти незалежно від форм власності і підпорядкування; ^ здійснює керівництво державними закладами освіти.

3. Система органів виконавчої влади,

Які здійснюють управління у сфері освіти

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади із спеціальним статусом, яким підпорядковані заклади освіти, разом з Міністерством освіти і науки України беруть участь у здійсненні державної політики в галузі освіти, науки, професійної підготовки кадрів, у проведенні державного інспектування та акредитації закладів освіти, здійснюють контрольні функції по дотриманню вимог щодо якості освіти, забезпечують зв'язок із закладами освіти та державними органами інших країн з питань, що належать до їх компетенції, організують впровадження у практику досягнень науки і передового досвіду.

Вища атестаційна комісія України (ВАК) організує і проводить атестацію наукових і науково-педагогічних кадрів, керує роботою по присудженню наукових ступенів, присвоєнню вченого звання старшого наукового співробітника. ВАК є центральним органом виконавчої влади, підвідомчим Кабінету Міністрів України.

Міністерство освіти Автономної Республіки Крим здійснює повноваження по керівництву освітою, крім повноважень, віднесених до компетенції Міністерства освіти і науки України, міністерств і відомств, яким підпорядковані заклади освіти.

Державну політику в галузі освіти на місцях здійснюють місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, в структурі яких створюються відповідні органи управління освітою (відділи та управління освіти), які діють відповідно до своїх положень, прийнятих на підставі типових положень¹.

4. Види і правовий статус

Освітньо-виховних закладів

Заклади освіти утворюються відповідно до структури освіти, яка включає: дошкільну освіту; загальну середню освіту; позашкільну освіту; професійно-технічну освіту; вищу освіту; післядипломну освіту; аспірантуру; докторантуру; самоосвіту.

Дошкільними закладами освіти є: дитячі ясла, дитячі садки, дитячі ясла-садки, сімейні, прогулянкові, дошкільні заклади компенсуючого (для дітей, які потребують корекції фізичного і психічного розвитку) та комбінованого типів з короткотривалим, денним, цілодобовим перебуванням дітей, а також дитячі садки інтернатного типу, дитячі будинки та інші.

Основним видом навчальних закладів середньої освіти є середня загальноосвітня школа трьох ступенів: перший початкова школа, що забезпечує початкову загальну освіту, другий основна школа, що забезпечує базову загальну середню освіту, третій старша школа, що забезпечує повну загальну середню освіту.

Професійно-технічна освіта забезпечує здобуття громадянами професії відповідно до їх бажання. Правові, організаційні та фінансові засади її функціонування і розвитку визначає Закон України від 10 лютого 1998 р.

Про професійно-технічну освіту ¹.

Професійно-технічними закладами освіти є: професійно-технічне училище, професійно-художнє училище, професійне училище соціальної реабілітації, училище-агрофірма, училище-завод, вище професійне училище, навчально-виробничий центр, центр підготовки і перепідготовки робітничих кадрів, навчально-курсний комбінат, інші типи закладів, що надають робітничу професію. Вони можуть мати денні, вечірні відділення.

Вища освіта забезпечує фундаментальну, наукову, професійну та практичну підготовку, здобуття громадянами освітньо-кваліфікаційних рівнів відповідно до їх покликань, інтересів і здібностей, удосконалення наукової та професійної підготовки, перепідготовку та підвищення їх кваліфікації. Вона здобувається на базі повної загальної середньої освіти у вищих закладах освіти.

Підготовка фахівців у вищих закладах освіти може проводитися з відривом (очна), без відриву від виробництва (вечірня, заочна), шляхом поєднання цих форм, а з окремих спеціальностей екстерном.

Прийом громадян до вищих закладів освіти проводиться на конкурсній основі відповідно до здібностей незалежно від форми власності закладу освіти та джерел оплати за навчання.

В Україні діють такі види вищих навчальних закладів: 1) університет; 2) академія; 3) інститут; 4) консерваторія (музична академія); 5) коледж; 6) технікум (училище). Для перших п'яти з них встановлюється акредитація. Інші ж підлягають атестації.

Відповідно до освітньо-кваліфікаційних рівнів підготовки студентів, способів реалізації освітньо-професійних програм та соціальних функцій у системі освіти можуть діяти вищі заклади освіти таких рівнів акредитації:

^ вищі навчальні заклади першого рівня акредитації (технікум, училище та ін.), які готують фахівців за спеціальностями освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста;

^ вищі навчальні заклади другого рівня акредитації (коледжі та ін.), які готують фахівців за спеціальностями освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста, бакалавра;

^ вищі заклади освіти третього рівня акредитації, які готують фахівців за спеціальностями освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра, спеціаліста, магістра;

^ вищі заклади освіти четвертого рівня акредитації (університети, академії, інститути, консерваторії та ін.), які готують фахівців за спеціальностями освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра, спеціаліста, магістра.

Вищий заклад освіти наділений певними правами та обов'язками, які передбачені чинним законодавством про вищу освіту, а саме Законом України від 17 січня 2002 року Про вищу освіту¹.

Вищий заклад освіти провадить наукову, науково-технічну та іншу творчу діяльність, основні завдання і порядок організації якої визначаються положенням, що затверджує Міністерство освіти і науки України.

В Україні створена і плідно функціонує вища наукова установа Академія наук, яка володіє статусом

Національної. Вона є державною самоврядною науковою організацією, заснованою на державній формі власності і діючою на основі чинного законодавства України та власного статуту. Національна академія наук України є організатором та виконавцем фундаментальних теоретичних та прикладних досліджень з найважливіших проблем природничих, технічних і гуманітарних наук, координатором здійснення досліджень у наукових установах і організаціях незалежно від форм власності.

5. Порядок здійснення

Освітньо-виховної діяльності

Законодавство України про освіту визначає, що освіта в Україні є ступеневою. Ступеневість освіти втілена у встановлених законодавством освітньо-кваліфікаційних рівнях. Таких рівнів Законом України Про освіту встановлено п'ять: кваліфікований робітник; молодший спеціаліст; бакалавр; спеціаліст; магістр.

Міністерство освіти і науки України, Міністерство освіти Автономної Республіки Крим, місцеві органи управління освітою у межах своїх повноважень надають закладам освіти, незалежно від форм власності, ліцензії на право здійснення освітньої діяльності відповідно до державних вимог із встановленням за певними освітніми або освітньо-кваліфікаційними рівнями обсягів підготовки, які відповідають кадровому, науково-методичному та матеріально-технічному забезпеченню, вносять їх до державного реєстру закладів освіти.

Вищі заклади освіти повинні бути акредитовані, а дошкільні, середні, позашкільні та професійно-технічні заклади освіти проходять атестацію.

Педагогічну діяльність у закладах освіти здійснюють педагогічні працівники, а у вищих закладах освіти третього і четвертого рівнів акредитації та закладах післядипломної освіти науково-педагогічні працівники. Педагогічні та науково-педагогічні працівники приймаються на роботу шляхом укладення трудового договору, в тому числі за контрактом. Педагогічні працівники підлягають атестації. Прийняття на роботу науково-педагогічних працівників здійснюється на основі конкурсного відбору.

ВИСНОВКИ

1. Право особи на освіту є конституційним і закріплене у ст. 53 Конституції України.
2. Під освітою розуміється цілеспрямований процес навчання і виховання в інтересах особи, суспільства і держави.

3. Правовою основою у здійсненні управління у сфері освіти є закони України від 23 травня 1991 р. Про освіту , від 10 лютого 1998 р. Про професійно-технічну освіту та від 17 січня 2000 р.

Про вищу освіту .

4. Міністерство освіти і науки України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Міністерство освіти і науки України є головним (провідним) органом у системі центральних органів виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики у сфері освіти, наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності.

5. Система освіти в Україні складається з: органів управління освітою (державних і місцевого самоврядування); самоврядування в галузі освіти; закладів освіти; наукових, науково-методичних і методичних установ; науково-виробничих підприємств.

6. Структура освіти включає: дошкільну освіту; загальну середню освіту; позашкільну освіту; професійно-технічну освіту; вищу освіту; післядипломну освіту; аспірантуру; докторантуру; самоосвіту.

7. Основним видом середніх закладів освіти є середня загальноосвітня школа трьох ступенів: перший початкова школа, що забезпечує початкову загальну освіту, другий основна школа, що забезпечує базову загальну середню освіту, третій старша школа, що забезпечує повну загальну середню освіту.

8. В Україні діють такі види вищих закладів освіти: університет (класичний університет), академія, інститут, консерваторія (музична академія), коледж, технікум (училище).

9. Педагогічну діяльність у закладах освіти здійснюють педагогічні працівники, у вищих закладах освіти третього і четвертого рівнів акредитації та закладах післядипломної освіти науково- педагогічні працівники.

ЗАКОНОДАВСТВО

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про освіту. Закон України від 23 травня 1991 р. У редакції Закону від 23 березня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 21. Ст. 84.
3. Про професійно-технічну освіту. Закон України від 10 лютого 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. 1998. № 32. Ст. 215.
4. Про вищу освіту. Закон України від 17 січня 2002 р. // Офіційний вісник України. 2002. № 8. Ст. 327.
5. Про основи державної політики в сфері науки і науково-технічної діяльності. Закон України від 13 грудня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 12. Ст. 165.
6. Положення про Міністерство освіти і науки України. Указ Президента України від 7 червня 2000 р. № 773/2000. // Офіційний вісник України. 2000. №23.
7. Про документи про освіту. Постанова Кабінету Міністрів України від 19.04.99. №615 // Офіційний Вісник України. 1999. №16. Ст. 642.
8. Типове положення про Головне управління освіти і науки Київської міської державної адміністрації, управління освіти і науки обласної. Севастопольської міської державної адміністрації, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2000 року № 1326 // Офіційний вісник України. 2000. № 35. Ст. 1489.
9. Типове положення про відділ освіти районної, районної у м. Києві та Севастополі державної адміністрації, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 11 березня 1999 року № 347 // Офіційний вісник України. 1999. № 10. Ст. 394.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Адміністративне право України. Підручник / За ред. Ю.П. Битяка. Харків: Право, 2001. 528 с.
2. Голосніченко І.П. Адміністративне право України (основні категорії і поняття). К., 1998.
3. Колпаков В.К. Адміністративне право України: Підручник. К.: Юрінком Інтер, 1999. 736 с.
4. Коментар до Конституції України. К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 1996. 376 с.
5. Концепція адміністративної реформи в Україні (проект). К., 1998.
6. Луговий В.І. Управління освітою. К.: УАДУ, 1996. 265 с

3. Організація навчання студентів.

Лекція – логічно завершений, науково обґрунтований, послідовний і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного питання, теми чи розділу навчального предмета, ілюстрований за необхідністю наочною та демонструванням дослідів.

Функції лекцій.

- інформаційна (потребує передавання адаптованої для студентів інформації);
- орієнтовна (розкриває генезис теорії, ідей: коли ким вони вивчалися, якими причинами спонукали; список рекомендованої до лекції літератури);
- пояснювальна, роз'яснювальна (передбачає розкриття сутності наукових понять, їх визначень, тлумачення кожного слова, що належать до структури визначення);
- переконувальна (полягає у використанні аргументації, логічної доказовості, на основ чого усвідомлюється наукова інформація, що стає базою для формування у студентів наукових поглядів і переконань);

- систематизуючи (передбачає структурування всього масиву знань з певної дисципліни);

- стимулююча (спрямована на пробудження інтересу до навчальної інформації з певних наук);

- виховна і розвивальна (передбачає оцінювання явищ, фактів, процесів, які розглядаються на лекції, розвиток мислення, уваги, пам'яті та інших пізнавальних здібностей).

Семінарські заняття. Підготовка студентів до семінарських занять.

Практична заняття як форма навчального заняття.

Лабораторні заняття.

Факультатив. Спецкурс. Семінар. Спецсемінар.

Самостійна робота студентів.

Навчальна і виробнича практика.

ЛЕКЦІЯ 6. Я – студент Миколаївського національного університету ім.В.О.Сухомлинського

План

1. Миколаївський національний університет ім..В.О.Сухомлинського: історія та традиції.

2. Проведення екскурсії в музей МНУ і.В.О. Сухомлинського.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Основні питання

1. Миколаївський національний університет ім..В.О.Сухомлинського: історія та традиції. (Проведення екскурсії в музей МНУ ім..В.О. Сухомлинського).

2. Основні структурні підрозділи МНУ ім..В.О. Сухомлинського.

Додаткові питання

1. Функції ректорату, деканатів, кафедр.

2. Інфраструктура МНУ ім.В.О. Сухомлинського (Проведення екскурсії по МНУ ім.В.О. Сухомлинського).

Рекомендована література

1. Миколаївський національний університет ім.В.О.Сухомлинського
Електронний ресурс. Офіційний сайт Миколаївського національного університету ім.В.О.Сухомлинського— Електронний ресурс. Режим доступу : <http://mdu.edu.ua/>

Лекція 7. Професійна підготовка фахівців у закладах вищої освіти

План

1. Умови ефективного розвитку особистості майбутнього фахівця.
2. Формування професійної свідомості.
3. Фундаменталізація і індивідуалізація підготовки фахівця з вищою освітою.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Основні питання

1. Умови ефективного розвитку особистості майбутнього фахівця.
2. Формування професійної свідомості.
3. Фундаменталізація і індивідуалізація підготовки фахівця з вищою освітою.

Додаткові питання

1. Стандарти вищої освіти.
2. Поняття професійної компетентності.
3. Ознайомлення студентів з навчальним планом, переліком навчальних дисциплін, зокрема професійно орієнтованих.
4. Екскурсія у навчальний заклад для ознайомлення з основними напрямками роботи вчителя.

Рекомендована література

1. Умови ефективного розвитку особистості майбутнього фахівця.
Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.novapedahohika.com/noloms-1618-1.html>

2. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах вищого навчального закладу: науковий посібник / Під заг. ред.. проф. С.І.Якименко. Київ: Слово, 2011. 464 с.
3. Редько В. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів початкової школи.-К.: Генеза,2007.-136с.
4. Савченко О. Професійна підготовка вчителів//Рідна школа,2011,№11,ст..45-47.
5. Сисоєва С. Сучасні аспекти професійної підготовки вчителя. мов. // Педагогіка і психологія. 2005 р. №4. С.60
6. Teaching Standarts Електронний ресурс. Режим доступу https://www.iso.org/files/live/sites/isoorg/files/archive/pdf/en/teaching_standards_en_-_lr.pdf

Лекція 8. Організація самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів

План

1. Сутність самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів та її мета.
2. Ефективний спосіб організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студента.
3. Шляхи адаптації студентів першого курсу до самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Основні питання

1. Сутність самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів та її мета.
2. Ефективний спосіб організації навчально-пізнавальної діяльності студентів.

3. Шляхи адаптації студентів першого курсу до самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів..

Додаткові питання

1. Робота студентів з джерелами інформації.

2. Консультації на кафедрах.

Рекомендована література

1. Бородіна Г.І. Комунікативні завдання на базі професійно-орієнтованого тексту при навчанні ESP/ Г.І. Бородіна, А.М. Спевак // Вісник ХНУ. – 2009. – N 14. – С. 40–45.

2. Мороз О. Г. Підготовка майбутнього вчителя: зміст та організація: [Навчальний посібник] / О. Г. Мороз, В. О. Сластьонін, Н. І. Філіпенко. – К., 1997. – 168 с

3. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах України від 02,06, 93 №161//Збірник нормативних актів України щодо організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі.

4. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії: Навч. посіб. для студентів вищих педагогічних закладів освіти. - Т.: Навчальна книга "Богдан", 2003.

5. Activation of learning-and-cognitive activity of students of humanities as the basis for efficient organization of their independent educational activities. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://scaspee.com/all-materials/activation-of-learning-and-cognitive-activity-of-students-of-humanities-as-the-basis-for-efficient-organization-of-their-independent-educational-activities-i-s-hrytsenko>

6. Ways of independent work organization in foreign language teaching. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://visnyk.fl.kpi.ua/article/view/76545>

Лекція 9. Права та обов'язки студента. Студентське самоврядування.

Лідерство

План

1. Права студентів, їх обов'язки.
2. Відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах.
3. Мета, завдання та структура студентського самоврядування.
4. Права та обов'язки старости академічної групи.
5. Лідерство як соціально- психологічний феномен
6. Формування активної лідерської позиції викладача

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Основні питання

1. Права студентів, їх обов'язки.
2. Відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах.
3. Мета, завдання та структура студентського самоврядування.
4. Лідерство як особистісна властивість та як соціально-психологічне явище. Типи лідерства.
5. Ключові лідерські компетенції викладача.

Додаткові питання

1. Стипендіальне забезпечення студентів.
2. Профспілкова організація студентів, участь у її діяльності. Студентська преса, її роль у студентському самоврядуванні.
3. Показники прояву компетенцій викладача-лідера.
4. Діагностичне оцінювання лідерського потенціалу.

Рекомендована література

1. Дроздова І.П. Стислий конспект лекцій з курсу «Педагогіка і психологія вищої освіти» / І.П. Дроздова – Харків : ХНАМГ, 2007.
2. Калашнікова С.А. Освітня парадигма професіоналізації управління на засадах лідерства: монографія / С.А. Калашнікова. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 380 с.

3. Лідерство. Сутність лідерства і його основні ознаки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.com/17370921/menedzhment/liderstvo> – Назва з екрана (дата звернення 27.02.2017).
3. Міляєва В.Р. Розвиток потенціалу особистості в умовах сучасного освітнього середовища / В. Р. Міляєва, Н.К. Лебідь, Ю. В. Бреус // Вісник Одеського національного університету. – Одеса, 2013. – Т. 18, Вип. 3: Психологія. – С. 117 – 126.
3. Наказ Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я № 191/153 від 06.06.96 «Про затвердження Положення про академічні відпустки та повторне навчання у вищих закладах освіти»
4. Пономаренко О.В. Проблема лідерства в ретроспективі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://intellect-invest.org.ua/ukr/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n1_2010_st_16/ – Назва з екрана (дата звернення 27.02.2017).
5. Kalashnikova S.A. Organization of Distance Learning in Higher Education Institute: Experience of the National Academy of Public Administration, the President of Ukraine / S.A. Kalashnikova // World Conference on E-Learning in Corporate, Government, Healthcare & Higher Education. – November 1-5, 2004. Washington DC, USA. – Volume 1, Issue 1. – P. 752-758.
6. Students leading education. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.ischoolinitiative.com/sled/>
7. Leading Educational Innovation and Improvement_Електронний ресурс. Режим доступу: <https://www.edx.org/micromasters/michiganx-leading-educational-innovation>

ЛЕКЦІЯ 10. Участь студентів у науково-дослідній роботі університету.

План

1. Зміст та завдання науково-дослідної роботи студентів
2. Студентське наукове товариство КНТУ

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ

Основні питання

1. Зміст та завдання науково-дослідної роботи студентів
2. Студентське наукове товариство МНУ ім..В.О.Сухомлинського.

Додаткові питання

1. Магістратура, аспірантура, докторантура.
2. Вимоги до написання курсових робіт, дипломних робіт.
3. Вимоги до оформлення тез конференцій, які проводяться в ЗВО.

Рекомендована література

1. Закон України "Про вищу освіту." Відомості Верховної Ради. -2002.- № 20.
2. Миколаївський національний університет ім..В.О.Сухомлинського
Електронний ресурс. Офіційний сайт Миколаївського національного університету ім..В.О.Сухомлинського— Електронний ресурс. Режим доступу : <http://mdu.edu.ua/>
3. Mykolaiv V.O. Sukhomlynskyi National University. Електронний ресурс. Режим доступу http://en.mdu.edu.ua/?page_id=198

Заняття № 1. Мій університет.

План

1. Ідея університету.
2. Витоки і шляхи розвитку університету.
3. Ім'я В.О. Сухомлинського в назві університету.
4. Студент МНУ ім.В.О.Сухомлинського.
5. Кодекс студента.

Заняття № 2. Кредитно-трансферна система.

План

1. Болонський процес.
2. Навчально-методична картка дисципліни.

3. Форми організації навчання.
4. Контроль успішності студента.
5. Система оцінювання навчальних досягнень студента.
6. Організація навчання студента.

Заняття № 2. Інформаційне середовище університету. Професіоналізм.

План

7. Робота з інформаційними ресурсами у мережі інтернет.
8. Створення Смарт-університету.
9. Електронні ресурси університету.
10. Показники ефективної командної взаємодії.
11. Шляхи формування успішної команди та забезпечення її ефективної діяльності.
12. Цілі студента та їх досягнення.
13. Формування професіоналізму. Самопізнання.

Методичне забезпечення

1. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посіб. / за ред. В. Г. Кременя. — [Авт. колектив: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин]. — К: Освіта, 2004.
2. Навчально-методичний комплекс.

11. Рекомендована література:

Базова

1. Вступ до спеціальності: філологія (англійська). Модуль 2: навч. посіб./ авт.-уклад. І.В.Красовська, В.В.Якуба. - К.: Київ.ун-т ім. Б.Грінченка, 2011. – 96 с.
2. Я – студент: навч. посіб. [Огнев'юк В.О., Жильцов О.Б., Караман С.О. та ін.; за заг.ред. Огнев'юка В.О.]. – 3-є вид., зі змінами. – К.: Київ.ун-т ім. Б.Грінченка, 2013. – 248 с.
3. Crystal D. A little book of language. - University of New South Wales Press Ltd, 2010. – 273 p.
4. James Hunter. The Servant. – NY, Crown Business, 2012. – 190 p.
5. Max DePree. Leadership is an Art. – NY, Dell Publishing, 2010. – 228 p.

ЛІДЕРСТВО СЛУЖІННЯ

Заняття № 4. Знайомство.

План

1. Особисте представлення
2. Преставлення університету
3. Цінності університету
4. Місія університету

Заняття № 5. Корпоративна культура.

План

1. Візія, місія цінності.
2. Елементи корпоративної культури.
3. Корпоративні символи

Заняття № 6. Лідерство.

План

1. Теорії лідерства.
2. Підходи й трактування лідерства.
3. Лідерство як форма служіння.

Заняття № 7. Служіння. Особистість.

План

1. Формати служіння, розуміння служіння.
2. Служіння людям.
3. Служіння цінностям.
4. Служіння в дії.

Заняття № 8. Команда.

План

1. Люди, група, колектив, команда.
2. Умови успішної команди.
3. Підтримка командного духу.

Заняття № 9. Конфлікт і його розв'язання.

План

1. Складники конфлікту.
2. Поведінка конфлікуючих сторін.
3. Продуктивні/непродуктивні форми поведінки.

Заняття № 7. Лідерський спадок.

План

1. Результати дій лідера.
2. Довготривалий ефект лідерства.
3. Вплив лідера на спільноту.

Заняття № 9. Майбутній лінгвіст.

План

1. Лінгвіст. Філолог. Перекладач.
2. Професійна діяльність.
3. Професійний профіль.

Заняття № 2. Майбутній лінгвіст.

План

1. Професійний розвиток.
2. Професійна компетенція.
3. Вчитель. Викладач.

Заняття № 3. Історичний розвиток мови.

План

1. Германістика. Предмет та завдання.
2. Походження англійської мови.
3. Класифікація германських мов.

4. Джерела германської писемності.

Заняття № 4. Фонетичний аспект англійської мови.

План

1. Фонетика як лінгвістична дисципліна.
2. Об'єкт і предмет фонетики.
3. Аспекти вивчення фонетики.
4. Зв'язок фонетики з іншими дисциплінами.

Заняття № 5. Лексичний аспект англійської мови.

План

1. Лексикологія як наука.
2. Розділи лексикології.
3. Слово. Характеристика.
4. Зв'язок лексикології з іншими дисциплінами.

Заняття № 6. Граматичний аспект англійської мови.

План

1. Граматика як лінгвістична дисципліна.
2. Практична та практична граматики.
3. Мова як система та структура.
4. Лінгвістичний аналіз.

Заняття № 7. Стилiстичний аспект англійської мови.

План

1. Предмет і завдання стилістики.
2. Поняття функціонального стилю. Функціональні стилі сучасної англійської мови.
3. Зв'язок стилістики з іншими дисциплінами.

Заняття 10 Тенденції розвитку вищої освіти в країнах ЄС, США, Канади та ін.

Завдання для самостійної роботи студентів

Я – СТУДЕНТ.

Семінар № 1. Мій університет.

- виконати завдання з навчального посібника «Я – студент», с.37-38 та виконати тест самоперевірки с.39-41;

- виконати завдання з навчального посібника «Я – студент», с.64-66 та виконати тест самоперевірки с.67-71.

Семінар № 2. Кредитно-трансферна система.

- виконати завдання з навчального посібника «Я – студент», с.91-92 та виконати тест самоперевірки с.93;

- виконати завдання з навчального посібника «Я – студент», с.117-126 та виконати тест самоперевірки с.127-135.

Семінар № 3. Інформаційне середовище університету. Професіоналізм.

- виконати завдання з навчального посібника «Я – студент», с.177-180 та виконати тест самоперевірки с.181;

- виконати завдання з навчального посібника «Я – студент», с.196-198 та виконати тест самоперевірки с.199-207;

- виконати завдання з навчального посібника «Я – студент», с.231-234 та виконати тест самоперевірки с.235-245.

ЛІДЕРСТВО СЛУЖІННЯ.

Заняття 1. Рефлексія «Мої цінності».

Заняття 2. Ессе «Компанія з особливою культурою».

Заняття 3. Ессе «Лідерство чи менеджмент?»

Заняття 4. Рефлексія «Служіння людям чи служіння собі?»

Заняття 5. Ессе «Для кого працює команда».

Заняття 6. Рефлексія «Скільки разів слід прощати?»

Заняття 7. Рефлексія «Що залишає лідер по собі?»

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ.

Семінар № 1. Майбутній лінгвіст.

- прочитати «Вступ до спеціальності» с. 1-17;

- скласти характеристику ідеального вчителя;

- скласти характеристику поганих якостей вчителя і запропонувати шляхи, як

позбутися цих негативних якостей.

Семінар № 2. Майбутній лінгвіст.

- прочитати «Вступ до спеціальності» с. 17-22;
- прочитати Crystal D. *A little book of language* с. 1 – 13, 239-243.

.Семінар № 3. Історичний розвиток мови.

- прочитати «Вступ до спеціальності» с. 23-38;
- прочитати Crystal D. *A little book of language* с. 71 – 91;
- проглянути фільм <https://www.youtube.com/watch?v=SfKhlJIAhew> The History of English in 10 Minutes та переказати українською.

Семінар № 4. Фонетичний аспект англійської мови.

- прочитати «Вступ до спеціальності» с. 39-47;
- прочитати Crystal D. *A little book of language* с. 21-27, 28 – 33.

Семінар № 5. Лексичний аспект англійської мови.

- прочитати «Вступ до спеціальності» с. 47-60;
- прочитати Crystal D. *A little book of language* с. 157– 168.

Семінар № 6. Граматичний аспект англійської мови.

- прочитати «Вступ до спеціальності» с. 61-73;
- прочитати Crystal D. *A little book of language* с. 34 – 39, 65-70.

Семінар № 7. Стилiстичний аспект англійської мови.

- прочитати «Вступ до спеціальності» с. 73-88;
- прочитати Crystal D. *A little book of language* с. 227-232.

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

1 семестр

№ Теми курсу Кількість

балів

- 1 Мій університет. 14
- 2 Кредитно-модульна система. 14
- 3 Болонська система. 14
- 4 Інформаційне середовище університету. 14
- 5 Професіоналізм. 14
- 6 Командна взаємодія. 14
- 7 Самовдосконалення. 14

Загальна цількість балів: 98

- 8 Корпоративна культура. 14
- 9 Лідерство. 14
- 10 Служіння. 14
- 11 Особистість. 14
- 12 Команда. 14
- 13 Конфлікт і його розв'язання. 14
- 14 Лідерський спадок.

Загальна цількість балів: 98

- Майбутній лінгвіст. 14
- 16 Акценти та діалекти англійської мови. 14
  - 17 Вимираючі мови. 14
  - 18 Джерела германської писемності. 14
  - 19 Англійська інтонація. 14
  - 20 Аспекти вивчення фонетики. 14
  - 21 Транскрипція. Органи мовлення. 14
  - 22 Типи словників. 14
  - 23 Сленг. 14
  - 24 Етимологія. 14
  - 25 Порівняння мов. 14
  - 26 Лінгвістичний аналіз. 14
  - 27 Стиль. 14

28 Прикладна лінгвістика. 14

Загальна цількість балів: 196

Правила оформлення презентації:

Підготовка презентації з використанням смарт-дошки (обсяг презентації – 10-12 слайдів):

Критерії оцінювання презентації:

- Дотримання плану презентації – 2 бали.
- Інформативність викладеного матеріалу – 12 балів.
- Змістовність, чіткість, мовна правильність представлення презентації - 5 балів.
- Мовна правильність оформлення презентації – 2 бали.
- Використання мовознавчої термінології під час представлення презентації – 2 бали.
- Наявність завдання до презентації за її змістом – 4 бали.
- Наявність ілюстрацій, фото тощо – 3 бали.

Теми для створення презентацій:

1. Академія Платона.
2. Англійська мова: огляд історії мови та її мовні особливості.
3. Англіцизм в українській мові.
4. Болонський процес.
5. Болонський університет.
6. Всесвітня павутина.
7. Граматична будова давногерманських мов.
8. Давні і сучасні германські мови.
9. Давньогерманська лексика.
10. Джерела германської писемності. Види письма.
11. Електронне тестування.

12. Е-середовище.
13. Європейська культурна конвенція.
14. Ім'я Бориса Грінченка в назві університету.
15. Інформаційне суспільство.
16. Історичні джерела та пам'ятки писемності германських мов, збережених на сьогодні.
17. Миколаївський національний університет ім.В.О.Сухолинського. Історія виникнення.
18. Командна взаємодія.
19. Корпоративна культура.
20. Культура мовлення.
21. Культурно-освітнє середовище як чинник формування цінних орієнтацій студентської молоді.
22. Лексичні властивості англійської мови.
23. Лідер та лідерство.
24. Лінгвістичний етикет.
25. Мережа Інтернет.
26. Мова і мовлення.
27. Мова професійного спілкування.
28. Модернізація вищої освіти України.
29. Навики ХХІ століття.
30. Наголос у слові германських мов.
31. Організація часу.
32. Основні германські племена.
33. Особливості словникового складу германських мов.
34. Особисте та професійне самовизначення.
35. Походження стилістики.
36. Проблеми сучасного перекладознавства.
37. Професійний розвиток.
38. Розвиток словникового складу англійської мови.

39. Самопізнання.
40. Середньоанглійський період.
41. Співпраця Київського університету імені Бориса Грінченка.
42. Студенство на Україні та світі.
43. Студентство і сучасність.
44. Студентський кодекс.
45. Сучасний стан англійської мови.

Система поточного і підсумкового контролю знань студентів

Поточний контроль:

- усне опитування;
- тестування;

Підсумковий контроль:

- модульна контрольна робота.

Методи навчання

- робота з джерелами;
- виконання презентації.

Методичне забезпечення курсу

- конспекти занять;
- електронні матеріали із використанням смарт-дошки.

Організація аудиторної роботи з «Університетські студії (англійська мова)»

під час проведення повторного курсу

План роботи з навчальної дисципліни

(форма контролю – ПМК: залік)

1 семестр

№ пари Теми курсу Академічний

контроль

Кількість

балів

Змістовий модуль 1

Я-студент

Пара 1 Мій університет. Кредитно-модульна система.

Практичне заняття 16

Пара 2 Кредитно-модульна система.

Практичне заняття 16

Пара 3 Інформаційне середовище університету. Професіоналізм.

Практичне заняття 16

Змістовий модуль 2

Лідерство служіння

Пара 4 Корпоративна культура

Лідерство.

Практичне заняття 16

Пара 5 Служіння. Особистість. Практичне заняття 16

Пара 6 Конфлікт і його розв'язання Практичне заняття 16

Змістовий модуль 3

Вступ до спеціальності

Пара 7 Майбутній лінгвіст. Практичне заняття 16

Пара 8 Історичний розвиток мови. Практичне заняття 16

Пара 9 Фонетичний аспект англійської мови. Практичне заняття 16

Пара 10 Лексичний аспект англійської мови. Практичне заняття 16

Пара 11 Граматичний аспект англійської мови. Практичне заняття 16

Пара 12 Стилiстичний аспект англійської мови Практичне заняття 16

Розрахунок рейтингових балів з коефіцієнтом

1 курс (форма контролю – ПМК: залік)

№

п/п

Вид діяльності

Кількість

балів за

одиницю

Кількість

одиниць до

розрахунку

Всього

1. Відвідування практичних занять 1 12 12

2. Виконання завдань з самостійної роботи
(домашнього завдання)

5 12 60

3. Робота на практичному занятті 10 12 120

Максимальна кількість балів – 192

Коефіцієнт розрахунку рейтингових балів становить $100/192 = 0,52$

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

10. Методичне забезпечення

1. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посіб. / за ред. В. Г. Кременя. — [Авт. колектив: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин]. — К: Освіта, 2004.
2. Навчально-методичний комплекс.

11. Рекомендована література:

Базова

1. Вступ до спеціальності: філологія (англійська). Модуль 2: навч. посіб./ авт.-уклад. І.В.Красовська, В.В.Якуба. - К.: Київ.ун-т ім. Б.Грінченка, 2011. – 96 с.
2. Я – студент: навч. посіб. [Огнев'юк В.О., Жильцов О.Б., Караман С.О. та ін.; за заг.ред. Огнев'юка В.О.]. – 3-є вид., зі змінами. – К.: Київ.ун-т ім. Б.Грінченка, 2013. – 248 с.

3. Crystal D. A little book of language. - University of New South Wales Press Ltd, 2010. – 273 p.
4. James Hunter. The Servant. – NY, Crown Business, 2012. – 190 p.
5. Max DePree. Leadership is an Art. – NY, Dell Publishing, 2010. – 228 p.

1. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык. – М.: Флинта, 2002.
2. Арсеньева М. Г., Балашова С. П., Берков В. П., Соловьева Л.Н. Введение в германскую филологию: Учебник для филологических факультетов. – М.: ГИС, 2000. – 314 с.
3. Астахова В. И. Система образования Украины в поисках ответов на глобальные вызовы эпохи / В. И. Астахова // Новый коллегіум. – 2004. - № 5/6. – С. 12-15.
4. Берков В. П. Введение в германистику [Текст] : учеб. для ун-тов / В. П. Берков. - М.: Высш. шк., 2006. - 199, [1] с.
5. Берков В. П. Современные германские языки [Текст]: учебник / В. П. Берков. - 2-е изд., испр. и доп. - М. : Астрель; АСТ, 2001. - 336 с.
6. Білецький О.І. Борис Грінченко // Збір.праць: у 5 т. – К., 1965.
7. Блох М. Я. Теоретические основы грамматики. – М., 1999.
8. Данилова В. Как стать самим собой / В.Данилова. – Х., 1994. – 203 с.
9. Довідник з історії України / за ред. І.Підкови та Р.Шуста. – К.: Генеза, 1993.
10. Єфімов Л. П. Стилїстика англїйської мови. Вінниця: Нова книга, 2004. – 240 с.
11. Левицький В. В. Основи германістики. – Вінниця, Нова книга, 2006. – 192 с.
12. Левицький В. В., Кійко С.В. Практикум до курсу «Вступ до германського мовознавства». – Вінниця , НОВА КНИГА, 2003. – 192 с.
13. Левківська Г. П. Адаптація першокурсників в умовах вищого навчального закладу освіти /Г.П.Левківська, В.С.Сорочинська, В.С.Штифурак. – К., 2000. – 102 с.
14. Мейе А. Основные особенности германской группы языков: Пер. с фр. / Под ред., спредисл. и примеч. В.М. Жирмунского. Изд. 2-е, стереотипное. М.: Едиториал УРСС, 2003.– 168 с.
15. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: матеріали до першої лекції /Уклад. М. Ф.Степко, Я. Я.Болубаш, К. М.Левківський, Ю.В.Сухарніков; відп. ред. М.Ф.Степко. – К., 2004.
16. Мостовий М. І. Лексикологія англїйської мови. – Харків, “Основа”, 1993.
17. Паращук В. Ю. Теоретична фонетика англїйської мови: Навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов. – Вінниця, НОВА КНИГА, 2005.
18. Погрібний А. Г. Борис Грінченко. Нарис життя і творчості / А. Г.Погрібний. – К., 1988.
19. Психология самопознания: хрестом. – Самара, 2000. – 325 с.

20. Языки мира. Германские языки. Кельтские языки.- Рос. акад. наук. Ин-т языкознания; [Редкол. тома: Н.Н. Семенюк и др.] - М, Academia, 2000.

Допоміжна

21. Abercrombie D. The Accents of Standard English in Scotland// Fifty Years in Phonetics. Selected Papers. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1991. – P. 54-65.

22. Akhmanova O. Linguostylistics. Theory and Method. MGU, M., 1972. ___

23. Ayto J., Simpson J. The Oxford Dictionary of Modern Slang. – Oxford: Oxford University Press, 1996.

24. Baugh C. B., Cable Th. A History of the English Language. – L.: Routledge, 1994.

25. Blokh M. Y. A Course in Theoretical English Grammar / Теоретическая грамматика английского языка. – М.: Высш. шк., 2003.- 423с.

26. Bloomfield L. Language. – New York, 1933.

27. Bradford T. Stull. The Elements of Figurative Language. – London: Prentice Hall, 2002.

28. Bynon Th. Historical Linguistics. – Cambridge University Press, 1977.

29. Cambridge English Pronouncing Dictionary/ Originally compiled by Daniel Jones. – 16th ed. / Edited by Peter Roach, James Hartman and Jane Setter. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003.

30. Chrystal, D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics/. – Cambridge University Press, 1997.

31. Crystal D. The English Language. – Penguin Books, 1988.

32. DeVito, J. The Communication handbook: a dictionary. – New York: Harper and Row Publishers, 1986. – 337 p.

33. Gimson A. Ch. Gimson's Pronunciation of English. Sixth Edition. /Revised by Alan Cruttenden. - London, New York: Edward Arnold, 2001. - 339 p.

34. Jenkins, J. The Phonology of English as an International Language. - Oxford: Oxford University Press, 2000.

Інформаційні ресурси

1. Информационные и коммуникационные технологии в образовании: монография / Под.редакцией: Бадарча Дендева. – [Электронный ресурс] Режим доступа:

<http://iite.unesco.org/pics/publications/ru/files/3214728.pdf>

2. Ізборник. – [Електронний ресурс] Режим доступа: <http://litopys.org.ua/>

3. Київський університет імені Бориса Грінченка. <http://kubg.edu.ua/>

4. Кіяновська Н. М. Поняття електронного навчання в контексті сучасної педагогічної науки. [Електронний ресурс] Режим доступа:

http://www.rusnauka.com/29_DWS_2012/Pedagogica/1_120037.doc.htm

5. Освітні веб-сайти. – [Електронний ресурс] Режим доступа: <http://lokschool.io.ua/s14248>

6. Попит на освітні послуги: шляхи наближення до потреб роботодавців / Г. О. Черніченко, Л. В. Шаульська // Університетські наукові записки. - 2007. - № 3. - С. 224-230. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Unzap_2007_3_35.pdf
7. Професійний саморозвиток педагога. – [Електронний ресурс] Режим доступу:
http://osvita.ua/school/lessons_summary/administration/40495/
8. Словник іншомовних слів. – [Електронний ресурс] Режим доступу:
<http://www.jnsm.com.ua>
9. Українська освіта. – [Електронний ресурс] Режим доступу:
<http://www.osvita.lviv.ua>
10. Bob Mosher. Пять мифов о неформальном обучении / Mosher Bob. – [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://www.smart-edu.com/pyat-mifov-o-neformalnom-obuchenii.html>
11. Open Educational Resources. – [Електронний ресурс] Режим доступу:
<http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/access-to-knowledge/openeducational-resources/>
12. Wikipedia. – [Електронний ресурс] Режим доступу:
http://en.wikipedia.org/wiki/Germanic_languages

ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ РОБІТ

Індивідуальне завдання для студентів має за мету поглиблене вивчення окремих тем дисципліни, полягає в написанні і захисті реферату на одну із тем, номер якої обирається за вибором викладача.

Перелік тем для рефератів:

1. Історія створення і розвитку МНУ ім.В.О.Сухомлинського.
2. Видатні вчені та випускники МНУ ім.В.О.Сухомлинського. .
3. Державна політика в галузі вищої освіти.
4. Тенденції розвитку вищої освіти в Україні..
5. Структура вищої освіти в Україні.
6. Стандарти вищої освіти в Україні.
7. Управління в галузі вищої освіти.

8. Типи закладів вищої освіти в Україні.
9. Створення, реформація та ліквідація ЗВО.
10. Особливості професійної підготовки фахівців в Україні.
11. Фінансово-економічні відносини в системі вищої освіти.
12. Фундаменталізація та індивідуалізація підготовки фахівців з вищою освітою.
13. Роль бібліотек в навчально-виховному процесі.
14. Поняття «інноваційна технологія» в педагогічному процесі.
15. Організація дистанційної освіти в ЗВО.
16. Роль університету у формуванні конкурентоспроможного фахівця.
17. Історія університетської освіти України.
18. Розвиток університетської освіти в провідних країнах світу.
19. Розвиток університетської освіти в країнах Європейського Союзу.
20. Тенденції розвитку університетської освіти в країнах Європейського Союзу.
21. Роль вищої освіти в політичному, економічному та культурному розвитку держави.
22. Університет, його роль, функції і завдання.
23. Болонський процес: хронологія подій та їх наслідки для освіти
24. Розвиток вищої освіти України в контексті Болонського процесу.
25. Тенденції розвитку вищої освіти в Україні.
26. Шляхи інтеграції України в європейський освітній простір.
27. Розвиток студентського самоврядування в університетах України
28. Сутність лідерства студентів університету.
29. Організація самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів (у контексті вивчення іноземних мов).
30. Критерії оцінювання навчально-пізнавальної діяльності студентів.
31. Студентська профспілкова організація в університеті.

32. Моя майбутня професія.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ РОБІТ

Реферат підводить підсумок вивчення студентами як окремої теми, так і дисципліни в цілому.

Оптимальний обсяг реферату складає 10-15 сторінок.

Поля: ліве - 30 мм, праве - 15 мм, верхнє - 20 мм, нижнє - 20 мм; всі сторінки нумеруються: загальна нумерація починається з титульного листа, проте порядковий номер на ньому не ставиться. Абзацний відступ 1,25 см.

Шрифт: Times New Roman, 14 пт., текст друкується через 1,5 міжрядковий інтервал.

Реферат має містити титульний аркуш, зміст, вступ, основну частину, висновки та список використаної літератури.

На титульному аркуші реферату вказуються: офіційна назва навчального закладу, факультету і кафедри; прізвище та ініціали автора реферату (аббревіатура навчальної групи); повна назва теми; прізвище та ініціали наукового керівника, його науковий ступінь і вчене звання; місто, де знаходиться навчальний заклад та рік написання реферату.

Після титульного листа подається зміст реферату з точною назвою кожного розділу (параграфу) і вказуванням його сторінок.

У вступі визначається актуальність теми, мета і задачі даної роботи; характеризується наявна або використана література.

В основній частині формулюються 2-3 питання плану, які повинні розкрити зміст проблеми, історію становлення і сучасний стандартний стан проблеми. Кожне питання повинно закінчуватися чітко сформульованими висновками.

У висновках треба підвести підсумки дослідження. Важливо щоб вони мали особистісний характер.

До списку використаних джерел мають бути включені лише безпосередньо використані в рефераті праці в алфавітному порядку авторів.

Список літературискладається з 5-7 джерел. При цитуванні обов'язково вказати джерело і сторінку, на якій знаходиться цитата.

Виклад матеріалу в рефераті має бути логічним, послідовним, без повторень. Неприпустимо використовувати цитати без посилання на автора. Реферат оцінюється за такими критеріями: актуальність; наукова та практична цінність; глибина розкриття теми, вирішення поставлених завдань; повнота використання рекомендованої літератури; обґрунтування висновків; грамотність; стиль викладу; оформлення реферату; обсяг виконаної роботи; завершеність дослідження.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТА

Самостійна робота – найважливіша складова частина навчальної роботи студентів, що виконується під керівництвом викладача.

Тематика та зміст самостійної роботи позначено у навчальній робочій програмі. Викладач знайомить студентів із тематикою та змістом самостійної роботи. Питання за кожною темою, що виносяться на самостійне вивчення, питання для самоконтролю та рекомендована література також надаються викладачем.

Метою самостійної роботи є вироблення навичок опрацювання спеціальної літератури та інших матеріалів, необхідних для належного засвоєння предмета навчальної дисципліни, а також для розвитку сталих умінь до самостійного вивчення і викладання одержаної інформації. Самостійна робота є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача.

Самостійна робота студента полягає в опрацювання лекційного матеріалу за темами 1-10. Самостійне вивчення додаткових питань, які представлені по кожній темі дисципліни, а також самостійне опрацювання матеріалу по темі 6: Знайомство з КНТУ: історія, традиції, інфраструктура. Можливий перелік окремих поглиблених питань з дисципліни.

Перелік поглиблених питань до самостійної роботи студентів:

1. Визначте загальні, особливі та специфічні тенденції розвитку вищої освіти країн Європейського Союзу.
2. Опишіть історію формування Болонського процесу.
3. Доведіть думку: «Українська вища освіта – частина європейської інтеграції».
4. Проаналізуйте роль гуманітарних наук в системі вищої освіти.
5. Проаналізуйте роль індивідуалізації навчання в системі вищої освіти.
6. Визначте, що належить до індивідуально-психологічних особливостей людини.
7. Визначте головні умови розвитку здібностей тих, хто навчається.
8. Доведіть думку: «Навчання – один із головних видів діяльності людини».
9. Проаналізуйте основні форми організації навчального процесу у вузі.
10. Визначте види лекційних занять та головні вимоги до лекції.
11. Обґрунтуйте твердження: «Навчання – двобічний процес».
12. Як Ви розумієте професійну свідомість?
13. Опишіть соціально-культурну інфраструктуру університету.
14. Визначте зміст поняття «студентське самоврядування».
15. Тенденції розвитку вищої освіти у Сполучених Штатах Америки, Канади.
16. Тенденції розвитку вищої освіти в країнах Західної Європи.
17. Тенденції розвитку вищої освіти у Великій Британії.
18. Тенденції розвитку вищої освіти у Франції.
19. Тенденції розвитку вищої освіти у Німеччині.
20. Тенденції розвитку вищої освіти в країнах Східної Європи.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Студентам для ефективної самостійної роботи рекомендована література для оволодіння дисципліною. Рекомендована література

представлена як для кожної теми окремо, так і в кінці навчально-методичного посібника. Вона містить книги, навчальні посібники, монографії, автореферати, наукові статті, законодавчі документи, електронні ресурси тощо.

Загальні рекомендації до організації самостійної роботи:

- Під час підбору літератури з того чи іншого питання необхідно вміти скласти бібліографічні записи згідно з єдиними вимогами, які є обов'язковими для оформлення бібліографічного апарату.
- У процесі самостійного роботи важливо вміти робити записи прочитаного. Під час опрацювання книг застосовують такі види записів: складання плану; виписування цитат; записи висновків, складання тез; складання конспекту; складання анотацій; написання реферату; рецензування; систематизація зведених оглядів; підготовка зведеного конспекту; складання схем, таблиць тощо.
- Робота з книгою в такий спосіб допомагає синтезувати основні думки й положення, сприяє розвитку логічного мислення.
- Студент має вміти складати конспект. Власне конспект - це короткий, послідовний, стислий письмовий виклад основного змісту книги, статті, лекції, записаний у розповідній формі. У конспекті можна записувати тези, виписки, цитати, цифрові матеріали, таблиці, графіки, окремі рисунки. Виклад конспективного запису має бути послідовним, логічно зв'язаним. Для підтвердження окремих положень необхідно записувати найяскравіші приклади. У конспекті треба чітко записувати заголовки й підзаголовки, що є в роботі, позначаючи їх підкресленням, іншим чорнилом.
- Для одержання інформації студенти можуть користуватися бібліотекою університету, де мають право одержувати у користування книги, документи та інші носії інформації з бібліотечних фондів відповідно до правил користування бібліотекою.

Пошук потрібної літератури можливий за допомогою електронного каталогу бібліотеки університету.

- Студенти можуть користуватися Інтернетом.
- Студенти можуть отримувати консультації з питань навчального процесу у викладачів на кафедрах університету.

Зразок підпису контрольних робіт

Контрольна робота
з дисципліни Університетські студії
студента групи _____
(шифр групи)

_____
(П.І.Б)

_____
(№ залікової книжки)

Перевірив: _____
(вчене звання, посада викладача)

_____
(П.І.Б.)

ПИТАННЯ ДО МОДУЛЬНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ТА ЗАОЧНОЇ ФОРМ НАВЧАННЯ

1. Що таке університет?
2. Коли і де починається історія університетської освіти?
3. В якому році в Україні було створено перший навчальний заклад?
4. Як Ви розумієте місію університету?
5. Які Ви знаєте основні нормативно-правові акти, які регламентують механізм управління університетською освітою?
6. В якому році був затверджений Закон України «Про вищу освіту України»?
7. Які кращі державні університети готують українську еліту?
8. В чому полягає провідна роль державних університетів в підготовці висококваліфікованих фахівців?
9. Що таке освіта?
10. В чому полягає національний характер освіти?

11. Яким чином в Україні забезпечується безперервність освіти і який механізм її забезпечення?
12. Які функції та задачі виконує Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України в сучасних умовах?
13. Що таке Болонський процес?
14. В чому полягає суть процесу інтеграції України в європейський простір?
15. В якому році та де була підписана Булонська декларація щодо створення єдиного Європейського простору освіти?
16. Що Ви знаєте про Булонську конвенцію, яка була підписана в м. Болонья 19 червня 1999 року?
17. Які Ви знаєте офіційні документи Міністерства освіти і науки України, які регламентують впровадження Болонської системи в освітянський простір України?
18. Що таке кредитно-модульна система організації навчального процесу?
19. Які освітньо-кваліфікаційні рівні введені в систему вищої освіти України у зв'язку з впровадженням Болонської системи?
20. Що таке євроінтеграція?
21. В чому полягає сутність Європейської кредитно-трансфертної системи
22. По якій шкалі оцінюються знання студентів в умовах Болонського процесу?
23. Що таке кредит?
24. Що Ви розумієте під фундаменталізацією та індивідуалізацією підготовки фахівців з вищою освітою? В чому вони проявляються в університетській сфері?
25. Які Ви знаєте основні тенденції розвитку світової вищої освіти на сучасному етапі?
26. На Вашу думку чому буде сприяти інтеграція України в світовий (європейський) освітянський простір?
27. Що таке університет? Яка основна мета його функціонування в суспільстві, державі?

28. Яка структура університету, в якому Ви навчаєтесь?
29. Які функції притаманні ректорові університету?
30. Яка структура управління в університеті, в якому Ви навчаєтесь?
31. На якому факультеті Ви навчаєтесь, яка його структура?

32. Що таке факультет?
33. Деканати: їх роль в організації і проведенні навчального процесу на факультеті.
34. Чим відрізняється випускаюча кафедра від обслуговуючої навчальний процес?
35. Хто є учасниками організації навчального процесу в університеті?
36. Підсумковий модульний контроль: його мета, призначення і механізм реалізації.
37. Що таке графік навчального процесу?
38. Що таке лекція, семінар, самостійна робота студента (СРС)?
39. Як Ви тлумачите „професійну підготовку майбутніх фахівців зі спеціальності — Економіка підприємства» ?
40. Що передбачає науково-дослідна робота студентів?

Тести для підсумкового контролю

1. Перші заклади вищої освіти в Україні з'явилися у

- а) X ст.
- б) XVI ст.
- в) XVIII ст.
- г) XX ст.

2. Першим вищим навчальним закладом в Україні вважається

- а) Києво-Могилянська академія.
- б) Київський державний університет.
- в) Острозький колегіум (школа).
- г) Львівський університет.

3. Можливими формами навчання у вишах є

- а) заочна, денна, додаткова.
- б) заочна, денна, дистанційна.
- в) заочна, денна, дистанційна, очно-заочна, екстернат.
- г) заочна, денна, дистанційна, очно-заочна, екстернат, додаткова.

4. Освітньо-кваліфікаційні рівні, за якими ведеться підготовка фахівців у вишах України, називаються

- а) молодший спеціаліст, бакалавр, магістр.
- б) молодший спеціаліст, бакалавр, магістр, спеціаліст.
- в) бакалавр, магістр, спеціаліст.
- г) магістр, спеціаліст.

5. Вкажіть правильно визначені освітні рівні:

- а) повна вища освіта.
- б) неповна вища освіта, базова вища освіта.
- в) неповна вища освіта, повна вища освіта, базова вища освіта.
- г) базова вища освіта.

6. ОКР бакалавр – це

а) освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула базову вищу освіту, фундаментальні та спеціальні уміння та знання щодо загального об'єкта праці (діяльності), достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді діяльності.

б) освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді діяльності.

в) освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання професійних завдань та обов'язків (робіт) інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності.

7. ОКР спеціаліста – це

а) освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула базову вищу освіту, фундаментальні та спеціальні уміння та знання щодо узагальненого об'єкта праці (діяльності), достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді діяльності.

б) освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання завдань та обов'язків

(робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді діяльності.

в) освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання професійних завдань та обов'язків (робіт) інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності.

8. ОКР магістра – це

а) освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула базову вищу освіту, фундаментальні та спеціальні уміння та знання щодо узагальненого об'єкта праці (діяльності), достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді діяльності.

б) освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді діяльності.

в) освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання професійних завдань та обов'язків (робіт) інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності.

9. В Україні є такі рівні акредитації вищих навчальних закладів:

а) I, II, III, IV.

б) III, IV.

в) I, II, III.

г) II, III, IV.

10. В Україні діють такі типи вищих навчальних закладів:

а) університет, філіал, консерваторія.

б) університет, інститут, академія.

в) університет, інститут, академія, обсерваторія.

г) університет, інститут, академія, консерваторія.

11. Суть Болонського процесу полягає в

а) розробці та підписанні договорів.

б) реформуванні системи вищої освіти.

в) готовності до глобальних змін.

г) інформаційних технологіях.

12. Україна приєдналася до Болонського процесу в

а) 1999 р.

б) 2000 р.

в) 2005 р.

г) 2007 р.

13. Удосконалення Європейського освітнього простору передбачає

а) зміцнення зв'язків між вищою освітою та дослідницькою діяльністю; забезпечення доступу до освіти якомога більшої кількості людей; нове визначення державної відповідальності в галузі вищої освіти; готовність до глобальних змін.

б) зміцнення зв'язків між вищою освітою та дослідницькою діяльністю; забезпечення доступу до освіти якомога більшої кількості людей; нове визначення державної відповідальності в галузі вищої освіти.

в) формування особистості; забезпечення доступу до освіти якомога більшої кількості людей; нове визначення державної відповідальності в галузі вищої освіти; готовність до глобальних змін.

г) забезпечення доступу до освіти якомога більшої кількості людей; нове визначення державної відповідальності в галузі вищої освіти.

14. Документ, який підписують на кожній з міжурядових конференцій Болонського процесу, називається

а) договором.

б) комюніке.

в) декларацією.

г) угодою.

15. Кредитно-трансферна система – це

а) форма організації навчального процесу, яка ґрунтується на поєднанні модульних технологій та використання залікових одиниць – залікових кредитів.

б) різноманітні види індивідуальної та колективної діяльності студентів, які здійснюються ними на навчальних заняттях або в поза аудиторний час за завданнями викладача.

в) форма навчального заняття, за якої студент під керівництвом викладача проводить природничі або імітаційні експерименти.

16. Модуль – це

а) задокументована завершена частина освітньо-професійної програми (ОПП) навчальної дисципліни, практики, державної атестації.

б) форма навчального заняття, за якої студент під керівництвом викладача проводить природничі або імітаційні експерименти.

в) види навчальної діяльності студенти, що формують компетенції.

17. Заліковий кредит – це

а) завершена задокументована частина (навчальної дисципліни, практики, курсового проектування тощо) навчання студента, що підлягає обов'язковому оцінюванню та зарахуванню.

б) система навчальних елементів навчальної дисципліни, що засвоюються за допомогою відповідних методів навчання.

в) нормативні навчальні дисципліни.

18. Індивідуальний навчальний план студента – це

а) вид навчальної діяльності студентів (аудиторна, самостійна та індивідуальна робота студента).

б) робочий документ студента, що містить інформацію про перелік та послідовність вивчення навчальних дисциплін, обсяг навчального

навантаження студента (усі види навчальної діяльності), типи індивідуальних завдань, систему оцінювання (поточний та підсумковий контроль знань, державну атестацію випускника).

в) варіативна частина освітньо-кваліфікаційної характеристики.

19. Професійна мобільність – це

а) інтегрована якість особистості, що виявляється у здатності успішно переключатися на іншу діяльність або змінювати види педагогічної діяльності; вмінні ефективно використовувати систему узагальнених професійних прийомів для виконання будь-яких завдань.

б) система елементів навчальної дисципліни, що засвоюються за допомогою відповідних методів навчання.

в) форма організації навчального процесу, яка ґрунтується на поєднанні модульних технологій та використання залікових одиниць – залікових кредитів.

20. Компоненти професійної мобільності такі:

а) соціальний, психологічний, економічний.

б) соціальний, психологічний.

в) соціальний, економічний.

г) соціальний, психологічний, культурологічний.

21. Професійне самовдосконалення – це

а) зміцнення зв'язків між вищою освітою та дослідницькою діяльністю; забезпечення доступу до освіти якомога більшої кількості людей; нове визначення державної відповідальності в галузі вищої освіти.

б) свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня власної професійної компетенції та розвитку професійно значущих якостей відповідно до соціальних вимог, умов професійної діяльності і власної програми розвитку.

в) формування особистості; забезпечення доступу до освіти якомога більшої кількості людей; нове визначення державної відповідальності в галузі вищої освіти; готовність до глобальних змін.

22. Формами професійного самовдосконалення є

а) самоосвіта та самовиховання.

б) самоосвіта.

в) самовиховання.

г) самоосвіта, самовиховання, самовдосконалення.

23. Етапи самовиховання особистості такі:

а) самопізнання, планування самовиховання, реалізація програм самовиховання, контроль і регуляція самовиховання.

б) самопізнання, реалізація програм самовиховання, контроль і регуляція самовиховання.

в) самопізнання, планування самовиховання, реалізація програм самовиховання.

г) планування самовиховання, реалізація програм самовиховання, контроль і регуляція самовиховання.

24. Самопізнання – це етап самовиховання, що включає такі компоненти:

а) самостереження, самоаналіз.

б) самоспостереження, самоаналіз, самооцінка.

в) самоспостереження, самоаналіз, самооцінка, саморегулювання.

г) самоспостереження, самоаналіз, самооцінка, саморегулювання, самодисципліна.

25. Планування самовиховання – це етап самовиховання, що включає такі компоненти:

а) самозобов'язання, програма самовиховання, девіз життя.

б) самозобов'язання, особистий план роботи над собою, програма самовиховання.

в) самозобов'язання, особистий план роботи над собою, програма самовиховання, девіз життя.

г) план роботи над собою, програма самовиховання, девіз життя.

26. Реалізація програми самовиховання – це етап самовиховання, який включає такі компоненти:

а) самопереконування, самонавіювання, самозаохочення, самосуд, самонаказ.

б) самонавіювання, самозаохочення, самосуд, самонаказ.

в) самопереконування, самонавіювання, самосуд, самонаказ.

г) самопереконування, самонавіювання.

27. Контроль і регуляція самовиховання – це етап самовиховання, що включає такі компоненти:

а) самоконтроль, самозвіт.

б) самоконтроль, самозобов'язання, самозвіт.

в) самоконтроль, самозобов'язання, самозвіт, самоосуд.

г) самозобов'язання, самозвіт, самоосуд.

28. Навчальна лекція – це

а) право студентської громади (студенти денної форми навчання) вищого навчального закладу самостійно вирішувати питання громадського життя студентів у межах чинного законодавства.

б) логічно завершений, науково обґрунтований, послідовний і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного питання, теми чи розділу навчального предмета, ілюстрований за необхідності наочною та демонструванням дослідів.

в) інтегрована якість особистості, що виявляється у здатності успішно переключатися на іншу діяльність або змінювати види діяльності.

29. Семінарське заняття – це

а) вид навчальних практичних занять студентів вищих навчальних закладів, який передбачає самостійне вивчення студентом за завданнями викладача окремих питань і тем лекційного курсу з наочним оформленням матеріалу у вигляді реферату, доповіді повідомлення тощо.

б) вид бесіди.

в) свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня власної професійної компетенції і розвитку професійно значущих якостей відповідно до соціальних вимог, умов професійної діяльності і власної програми розвитку.

30. Виступ студента на семінарському занятті має містити такі елементи:

а) вступ, глибоке та добре аргументоване висвітлення питання, узагальнення, висновки.

б) глибоке та добре аргументоване висвітлення питання, узагальнення, висновки.

в) вступ, глибоке та добре аргументоване висвітлення питання

31. Науковим дослідженням є

а) реферат.

б) відповідь.

в) конспект лекцій.

32. Наукова робота студента проводиться

а) на лекціях.

б) на практичних заняттях.

в) поза навчальним закладом.

г) у навчальному закладі.

33. Формами наукової роботи є

а) доповідь.

б) конспект студента.

в) виступ.

г) тези.

34. Елементом наукової діяльності студента є

а) навчання студента елементам дослідницької діяльності, організації і методики наукової творчості.

б) наукові дослідження, що здійснює студент під керівництвом викладача.

в) підготовка до семінарського заняття.

35. Напрямами наукової діяльності студента є

а) фестиваль авторської пісні.

б) науково-дослідницька робота, що є невід'ємним елементом навчального процесу і входить до календарно-тематичних та навчальних планів, навчальних програм як обов'язкова для всіх студентів.

в) науково-дослідницька робота, що здійснюється поза навчальним процесом у гуртках, проблемних групах (лабораторіях), перекладацьких та інформаційних студіях, фольклорних експедиціях тощо.

г) науково-організаційні заходи, конференції, конкурси.

36. Різні види моделювання, вивчення й аналіз реальних документів, програм, ділових ігор, практична допомога установам здійснюється

а) у студентських наукових гуртках.

б) у студентських проблемних лабораторіях.

в) на лекційних та практичних заняттях.

37. Форми організації науково-дослідної діяльності студентів такі:

а) наукові гуртки, лабораторії.

б) наукові гуртки, лабораторії, спецкурси.

в) наукові гуртки, лабораторії, спецкурси, лекції.

г) наукові гуртки, лабораторії, спецкурси, доповіді.

38. Не є формою наукової роботи

а) доповідь.

б) конспект студента.

в) виступ.

г) тези.

39. Заняття в науковій лабораторії – це

а) вивчення та аналіз літератури.

б) постановка експерименту.

в) створення чогось нового.

г) підготовка до лекції.

40. На науковій конференції молоді дослідники мають можливість

а) виступити з результатами свого дослідження.

б) послухати доповіді інших.

в) взяти участь у дискусії.

г) запропонувати іншим поділитися досвідом.

41. Правильним є твердження, що

а) бібліотека ВНЗ надає студентам необхідні підручники, методичну допомогу й інші навчальні та методичні матеріали.

б) бібліотека ВНЗ надає студентам необхідні підручники.

в) бібліотека ВНЗ надає студентам необхідні методичні матеріали.

42. Правильним є твердження про те, що завдяки електронним бібліотекам

а) створюється можливість скорочення часу надходження необхідної інформації, збільшення ємності сховищ, які потребують додаткових площ і відповідного обладнання, розширення доступу до рідкісних книг.

б) створюється можливість безкоштовно працювати з каталогами державних, регіональних та університетських бібліотек і відстежувати необхідні дані щодо сучасних публікацій.

в) зберігаються від зникнення і повного забуття джерела, що зберігаються на таких недовговічних носіях, як папір, кіно-, аудіо- і відеоплівки, диски, платівки.

43. Неправильним є твердження, що завдяки електронним бібліотекам

а) створюється можливість скорочення часу надходження необхідної інформації, збільшення ємності сховищ, які потребують додаткових площ і відповідного обладнання, розширення доступу до рідкісних книг.

б) є можливість швидкого скачування рефератів без належного опрацювання, що допоможе отримати найвищу оцінку.

в) створюється можливість безкоштовно працювати з каталогами державних, регіональних та університетських бібліотек і відстежувати необхідні дані щодо сучасних публікацій.

44. Діяльність вищих навчальних закладів в Україні регулюють такі закони:

а) закон України «Про підприємництво», закон України «Про освіту».

б) закон України «Про освіту», закон України «Про вищу освіту».

в) закон України «Про підприємництво», закон України «Про освіту», закон України «Про вищу освіту».

45. Зміст педагогічної освіти з відповідних спеціальностей для різних освітньо-кваліфікаційних рівнів визначається

а) галузевими стандартами вищої педагогічної освіти та стандартом вищої освіти вищого навчального закладу і, враховуючи її особливості, передбачає фундаментальну, психолого-педагогічну, методичну, інформаційно-технологічну, практичну і соціально-гуманітарну підготовку педагогічних і науково-педагогічних працівників.

б) фундаментальною, психолого-педагогічною, методичною, інформаційно-технологічною, практичною і соціально-гуманітарною підготовкою педагогічних і науково-педагогічних працівників.

в) галузевими стандартами вищої педагогічної освіти.

46. Студентський гімн має міжнародну назву

а) соціум.

б) Гаудеамус.

в) Кампус.

47. Право на освіту громадян закріплено в

а) законі України «Про вищу освіту».

б) законі України «Про освіту».

в) Конституції України.

48. Правильним є твердження про те, що студентське самоврядування здійснюється на рівні

а) студентської групи.

б) студентської групи, факультету, гуртожитку, студентського містечка, структурних підрозділів вищого навчального закладу та вишу загалом.

в) студентської групи, факультету, гуртожитку, міста, району, області, структурних підрозділів вищого навчального закладу та вишу загалом.

49. Органи студентського самоврядування існують у таких формах:

а) сенат, парламент, студентська навчальна частина, студентські деканати, студентське братство.

б) сенат, парламент, бюро, консиліум, студентське братство, комюніке.

в) консиліум, студентське братство, засідання, комюніке.

50. Загальні збори (конференція) студентів вищого навчального закладу як вищий орган студентського самоврядування

а) готують звіти, положення про студентське самоврядування, інструкції.

б) перевіряють успішність, відвідування, готують звіти, положення про студентське самоврядування, інструкції, визначають структуру, повноваження та порядок обрання виконавчих органів студентського самоврядування.

в) ухвалюють положення про студентське самоврядування, обирають виконавчі органи та заслуховують їх звіти, визначають структуру, повноваження та порядок обрання виконавчих органів студентського самоврядування.

ТЕСТИ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Перші заклади вищої освіти в Україні з'явилися у
  - а) X ст.
  - б) XVI ст.
  - в) XVIII ст.
  - г) XX ст.

2. Першим вищим навчальним закладом в Україні вважається
  - а) Києво-Могилянська академія.
  - б) Київський державний університет.
  - в) Острозький колегіум (школа).
  - г) Львівський університет.

3. Можливими формами навчання у вишах є
  - а) заочна, денна, додаткова.
  - б) заочна, денна, дистанційна.
  - в) заочна, денна, дистанційна, очно-заочна, екстернат.
  - г) заочна, денна, дистанційна, очно-заочна, екстернат, додаткова.

4. Освітньо-кваліфікаційні рівні, за якими ведеться підготовка фахівців у вишах України, називаються
  - а) молодший спеціаліст, бакалавр, магістр.

б) молодший спеціаліст, бакалавр, магістр, спеціаліст.

в) бакалавр, магістр, спеціаліст.

г) магістр, спеціаліст.

5. Вкажіть правильно визначені освітні рівні:

а) повна вища освіта.

б) неповна вища освіта, базова вища освіта.

в) неповна вища освіта, повна вища освіта, базова вища освіта.

г) базова вища освіта.

6. ОКР бакалавр – це

а) освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула базову вищу освіту, фундаментальні та спеціальні уміння та знання щодо загального об'єкта праці (діяльності), достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді діяльності.

б) освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді діяльності.

в) освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання професійних завдань та

обов'язків (робіт) інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності.

7. ОКР спеціаліста – це

а) освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула базову вищу освіту, фундаментальні та спеціальні уміння та знання щодо узагальненого об'єкта праці (діяльності), достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді діяльності.

б) освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді діяльності.

в) освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання професійних завдань та обов'язків (робіт) інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності.

8. ОКР магістра – це

а) освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі повної загальної середньої освіти здобула базову вищу освіту, фундаментальні та спеціальні уміння та знання щодо узагальненого об'єкта праці (діяльності), достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді діяльності.

б) освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання завдань та обов'язків (робіт) певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді діяльності.

в) освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особи, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра здобула повну вищу освіту, спеціальні уміння та знання, достатні для виконання професійних завдань та обов'язків (робіт) інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності.

9. В Україні є такі рівні акредитації вищих навчальних закладів:

а) I, II, III, IV.

б) III, IV.

в) I, II, III.

г) II, III, IV.

10. В Україні діють такі типи вищих навчальних закладів:

а) університет, філіал, консерваторія.

б) університет, інститут, академія.

в) університет, інститут, академія, обсерваторія.

г) університет, інститут, академія, консерваторія.

11. Суть Болонського процесу полягає в

а) розробці та підписанні договорів.

б) реформуванні системи вищої освіти.

в) готовності до глобальних змін.

г) інформаційних технологіях.

12. Україна приєдналася до Болонського процесу в

а) 1999 р.

б) 2000 р.

в) 2005 р.

г) 2007 р.

13. Удосконалення Європейського освітнього простору передбачає

а) зміцнення зв'язків між вищою освітою та дослідницькою діяльністю; забезпечення доступу до освіти якомога більшої кількості людей; нове визначення державної відповідальності в галузі вищої освіти; готовність до глобальних змін.

б) зміцнення зв'язків між вищою освітою та дослідницькою діяльністю; забезпечення доступу до освіти якомога більшої кількості людей; нове визначення державної відповідальності в галузі вищої освіти.

в) формування особистості; забезпечення доступу до освіти якомога більшої кількості людей; нове визначення державної відповідальності в галузі вищої освіти; готовність до глобальних змін.

г) забезпечення доступу до освіти якомога більшої кількості людей; нове визначення державної відповідальності в галузі вищої освіти.

14. Документ, який підписують на кожній з міжурядових конференцій Болонського процесу, називається

а) договором.

б) комюніке.

в) декларацією.

г) угодою.

15. Кредитно-модульна система – це

а) форма організації навчального процесу, яка ґрунтується на поєднанні модульних технологій та використання залікових одиниць – залікових кредитів.

б) різноманітні види індивідуальної та колективної діяльності студентів, які здійснюються ними на навчальних заняттях або в поза аудиторний час за завданнями викладача.

в) форма навчального заняття, за якої студент під керівництвом викладача проводить природничі або імітаційні експерименти.

16. Модуль – це

а) задокументована завершена частина освітньо-професійної програми (ОПП) навчальної дисципліни, практики, державної атестації.

б) форма навчального заняття, за якої студент під керівництвом викладача проводить природничі або імітаційні експерименти.

в) види навчальної діяльності студенти, що формують компетенції.

17. Заліковий кредит – це

а) завершена задокументована частина (навчальної дисципліни, практики, курсового проектування тощо) навчання студента, що підлягає обов'язковому оцінюванню та зарахуванню.

б) система навчальних елементів навчальної дисципліни, що засвоюються за допомогою відповідних методів навчання.

в) нормативні навчальні дисципліни.

18. Індивідуальний навчальний план студента – це

а) вид навчальної діяльності студентів (аудиторна, самостійна та індивідуальна робота студента).

б) робочий документ студента, що містить інформацію про перелік та послідовність вивчення навчальних дисциплін, обсяг навчального навантаження студента (усі види навчальної діяльності), типи індивідуальних завдань, систему оцінювання (поточний та підсумковий контроль знань, державну атестацію випускника).

в) варіативна частина освітньо-кваліфікаційної характеристики.

19. Професійна мобільність – це

а) інтегрована якість особистості, що виявляється у здатності успішно переключатися на іншу діяльність або змінювати види педагогічної діяльності; вмінні ефективно використовувати систему узагальнених професійних прийомів для виконання будь-яких завдань.

б) система елементів навчальної дисципліни, що засвоюються за допомогою відповідних методів навчання.

в) форма організації навчального процесу, яка ґрунтується на поєднанні модульних технологій та використання залікових одиниць – залікових кредитів.

20. Компоненти професійної мобільності такі:

а) соціальний, психологічний, економічний.

б) соціальний, психологічний.

в) соціальний, економічний.

г) соціальний, психологічний, культурологічний.

21. Професійне самовдосконалення – це

а) зміцнення зв'язків між вищою освітою та дослідницькою діяльністю; забезпечення доступу до освіти якомога більшої кількості людей; нове визначення державної відповідальності в галузі вищої освіти.

б) свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня власної професійної компетенції та розвитку професійно значущих якостей відповідно до соціальних вимог, умов професійної діяльності і власної програми розвитку.

в) формування особистості; забезпечення доступу до освіти якомога більшої кількості людей; нове визначення державної відповідальності в галузі вищої освіти; готовність до глобальних змін.

22. Формами професійного самовдосконалення є

а) самоосвіта та самовиховання.

б) самоосвіта.

в) самовиховання.

г) самоосвіта, самовиховання, самовдосконалення.

23. Етапи самовиховання особистості такі:

а) самопізнання, планування самовиховання, реалізація програм самовиховання, контроль і регуляція самовиховання.

б) самопізнання, реалізація програм самовиховання, контроль і регуляція самовиховання.

в) самопізнання, планування самовиховання, реалізація програм самовиховання.

г) планування самовиховання, реалізація програм самовиховання, контроль і регуляція самовиховання.

24. Самопізнання – це етап самовиховання, що включає такі компоненти:

а) самоспостереження, самоаналіз.

б) самоспостереження, самоаналіз, самооцінка.

в) самоспостереження, самоаналіз, самооцінка, саморегулювання.

г) самоспостереження, самоаналіз, самооцінка, саморегулювання, самодисципліна.

25. Планування самовиховання – це етап самовиховання, що включає такі компоненти:

а) самозобов'язання, програма самовиховання, девіз життя.

б) самозобов'язання, особистий план роботи над собою, програма самовиховання.

в) самозобов'язання, особистий план роботи над собою, програма самовиховання, девіз життя.

г) план роботи над собою, програма самовиховання, девіз життя.

26. Реалізація програми самовиховання – це етап самовиховання, який включає такі компоненти:

а) самопереконування, самонавіювання, самозаохочення, самосуд, самонаказ.

б) самонавіювання, самозаохочення, самосуд, самонаказ.

в) самопереконування, самонавіювання, самосуд, самонаказ.

г) самопереконування, самонавіювання.

27. Контроль і регуляція самовиховання – це етап самовиховання, що включає такі компоненти:

а) самоконтроль, самозвіт.

б) самоконтроль, самозобов'язання, самозвіт.

в) самоконтроль, самозобов'язання, самозвіт, самоосуд.

г) самозобов'язання, самозвіт, самоосуд.

28. Навчальна лекція – це

а) право студентської громади (студенти денної форми навчання) вищого навчального закладу самостійно вирішувати питання громадського життя студентів у межах чинного законодавства.

б) логічно завершений, науково обґрунтований, послідовний і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного

питання, теми чи розділу навчального предмета, ілюстрований за необхідності наочною демонстрацією дослідів.

в) інтегрована якість особистості, що виявляється у здатності успішно переключатися на іншу діяльність або змінювати види діяльності.

29. Семінарське заняття – це

а) вид навчальних практичних занять студентів вищих навчальних закладів, який передбачає самостійне вивчення студентом за завданнями викладача окремих питань і тем лекційного курсу з наочним оформленням матеріалу у вигляді реферату, доповіді повідомлення тощо.

б) вид бесіди.

в) свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня власної професійної компетенції і розвитку професійно значущих якостей відповідно до соціальних вимог, умов професійної діяльності і власної програми розвитку.

30. Виступ студента на семінарському занятті має містити такі елементи:

а) вступ, глибоке та добре аргументоване висвітлення питання, узагальнення, висновки.

б) глибоке та добре аргументоване висвітлення питання, узагальнення, висновки.

в) вступ, глибоке та добре аргументоване висвітлення питання

31. Науковим дослідженням є

а) реферат.

б) відповідь.

в) конспект лекцій.

32. Наукова робота студента проводиться

а) на лекціях.

б) на практичних заняттях.

в) поза навчальним закладом.

г) у навчальному закладі.

33. Формами наукової роботи є

а) доповідь.

б) конспект студента.

в) виступ.

г) тези.

34. Елементом наукової діяльності студента є

а) навчання студента елементам дослідницької діяльності, організації і методики наукової творчості.

б) наукові дослідження, що здійснює студент під керівництвом викладача.

в) підготовка до семінарського заняття.

35. Напрямами наукової діяльності студента є

а) фестиваль авторської пісні.

б) науково-дослідницька робота, що є невід'ємним елементом навчального процесу і входить до календарно-тематичних та навчальних планів, навчальних програм як обов'язкова для всіх студентів.

в) науково-дослідницька робота, що здійснюється поза навчальним процесом у гуртках, проблемних групах (лабораторіях), перекладацьких та інформаційних студіях, фольклорних експедиціях тощо.

г) науково-організаційні заходи, конференції, конкурси.

36. Різні види моделювання, вивчення й аналіз реальних документів, програм, ділових ігор, практична допомога установам здійснюється

а) у студентських наукових гуртках.

б) у студентських проблемних лабораторіях.

в) на лекційних та практичних заняттях.

37. Форми організації науково-дослідної діяльності студентів такі:

а) наукові гуртки, лабораторії.

б) наукові гуртки, лабораторії, спецкурси.

в) наукові гуртки, лабораторії, спецкурси, лекції.

г) наукові гуртки, лабораторії, спецкурси, доповіді.

38. Не є формою наукової роботи

а) доповідь.

б) конспект студента.

в) виступ.

г) тези.

39. Заняття в науковій лабораторії – це

а) вивчення та аналіз літератури.

б) постановка експерименту.

в) створення чогось нового.

г) підготовка до лекції.

40. На науковій конференції молоді дослідники мають можливість

а) виступити з результатами свого дослідження.

б) послухати доповіді інших.

в) взяти участь у дискусії.

г) запропонувати іншим поділитися досвідом.

41. Правильним є твердження, що

а) бібліотека ВНЗ надає студентам необхідні підручники, методичну допомогу й інші навчальні та методичні матеріали.

б) бібліотека ВНЗ надає студентам необхідні підручники.

в) бібліотека ВНЗ надає студентам необхідні методичні матеріали.

42. Правильним є твердження про те, що завдяки електронним бібліотекам

а) створюється можливість скорочення часу надходження необхідної інформації, збільшення ємності сховищ, які потребують додаткових площ і відповідного обладнання, розширення доступу до рідкісних книг.

б) створюється можливість безкоштовно працювати з каталогами державних, регіональних та університетських бібліотек і відстежувати необхідні дані щодо сучасних публікацій.

в) зберігаються від зникнення і повного забуття джерела, що зберігаються на таких недовговічних носіях, як папір, кіно-, аудіо- і відеоплівки, диски, платівки.

43. Неправильним є твердження, що завдяки електронним бібліотекам

а) створюється можливість скорочення часу надходження необхідної інформації, збільшення ємності сховищ, які потребують додаткових площ і відповідного обладнання, розширення доступу до рідкісних книг.

б) є можливість швидкого скачування рефератів без належного опрацювання, що допоможе отримати найвищу оцінку.

в) створюється можливість безкоштовно працювати з каталогами державних, регіональних та університетських бібліотек і відстежувати необхідні дані щодо сучасних публікацій.

44. Діяльність вищих навчальних закладів в Україні регулюють такі закони:

а) закон України «Про підприємництво», закон України «Про освіту».

б) закон України «Про освіту», закон України «Про вищу освіту».

в) закон України «Про підприємництво», закон України «Про освіту», закон України «Про вищу освіту».

45. Зміст педагогічної освіти з відповідних спеціальностей для різних освітньо-кваліфікаційних рівнів визначається

а) галузевими стандартами вищої педагогічної освіти та стандартом вищої освіти вищого навчального закладу і, враховуючи її особливості, передбачає

фундаментальну, психолого-педагогічну, методичну, інформаційно-технологічну, практичну і соціально-гуманітарну підготовку педагогічних і науково-педагогічних працівників.

б) фундаментальною, психолого-педагогічною, методичною, інформаційно-технологічною, практичною і соціально-гуманітарною підготовкою педагогічних і науково-педагогічних працівників.

в) галузевими стандартами вищої педагогічної освіти.

46. Студентський гімн має міжнародну назву

а) соціум.

б) Гаудеамус.

в) Кампус.

47. Право на освіту громадян закріплено в

а) законі України «Про вищу освіту».

б) законі України «Про освіту».

в) Конституції України.

48. Правильним є твердження про те, що студентське самоврядування здійснюється на рівні

а) студентської групи.

б) студентської групи, факультету, гуртожитку, студентського містечка, структурних підрозділів вищого навчального закладу та вишу загалом.

в) студентської групи, факультету, гуртожитку, міста, району, області, структурних підрозділів вищого навчального закладу та вишу загалом.

49. Органи студентського самоврядування існують у таких формах:

а) сенат, парламент, студентська навчальна частина, студентські деканати, студентське братство.

б) сенат, парламент, бюро, консиліум, студентське братство, комюніке.

в) консиліум, студентське братство, засідання, комюніке.

50. Загальні збори (конференція) студентів вищого навчального закладу як вищий орган студентського самоврядування

а) готують звіти, положення про студентське самоврядування, інструкції.

б) перевіряють успішність, відвідування, готують звіти, положення про студентське самоврядування, інструкції, визначають структуру, повноваження та порядок обрання виконавчих органів студентського самоврядування.

в) ухвалюють положення про студентське самоврядування, обирають виконавчі органи та заслуховують їх звіти, визначають структуру, повноваження та порядок обрання виконавчих органів студентського самоврядування.

Ключі

1. б 41. а

2. в 42. а, б, в

3. в 43. а, г

4. б 44. б

5. в 45. а

6. а 46. б

7. б 47. б

8. в 48. б

9. а 49. а

10.Г 50.Г

11.б

12.В

13.а

14.б

15.а

16.а

17.а

18.б

19.а

20.а

21.б

22.а

23.а

24.б

25.а

26.а

27.В

28.б

29.а

30.а

31.а

32.а,б,В

33.а,В,Г

34.а, б

35.а,В,Г

36.б

37.а

38.б

39.б,в

40.а,б,в

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Вища освіта України в умовах трансформації суспільства: стан, проблеми, тенденції розвитку, 2007–2011 рр. : наук.-допом. бібліогр. покажч. Вип. 2 / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, Ін-т вищ. освіти ;

- [упоряд.: Пономаренко Л. О. ; Стельмах Н. А., Пєєва С. П., Айвазова Л. М., Бублик Н. М. ; наук. консультант і авт. вступ. ст. Корольов Б. І. ; наук. ред. Рогова П. І. ; бібліогр. ред. Пономаренко Л. О. – К. : Нілан-ЛТД, 2012. – 663 с
2. Вища освіта України і Болонський процес: Навчальний посібник / За редакцією В.Г Кременя. Авторський колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2004.-384с.
  3. Вища освіта України і Болонський процес: [Навч. посібник / За ред. В.Г.Кременя] – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384с.
  4. Болонський процес в Україні. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.osvita.org.ua/bologna/>
  5. Вища освіта. Болонський та Сорбонський процеси. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://erasmusplus.org.ua/vyshcha-osvita-v-ukraini/vyshcha-osvita-i-bolonskyi-protses.html>
  6. Вступ до спеціальності: філологія (англійська). Модуль 2: навч.посіб./ авт.-уклад.
  7. Закон України «Про вищу освіту». Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
  - 8: Закон України про освіту. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
  9. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Освіта України. – 2000. - № 32.
  10. Кремень В.Г. Болонський процес : сближение, а не унификация / В.Г. Кремень // Зеркало недели. – №48(473). – 13–19 декабря 2003.
  11. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. – К.: Грамота, 2005. – 448с.
  12. Левківська Г. П. Адаптація першокурсників в умовах вищого навчального закладу освіти / Г.П.Левківська, В.С.Сорочинська, В.С.Штифурак. – К., 2000. – 102 с.

13. Миколаївський національний університет ім.В.О.Сухомлинського
Електронний ресурс. Офіційний сайт Миколаївського національного
університету ім.В.О.Сухомлинського— Електронний ресурс. Режим доступу
: <http://mdu.edu.ua/>
14. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: матеріали до
першої лекції /Уклад. М. Ф.Степко, Я. Я.Болюбаш, К. М.Левківський,
Ю.В.Сухарніков; відп. ред. М.Ф.Степко. – К., 2004.
15. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови. – Харків, “Основа”, 1993.
16. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІст. // Освіта, 2001. -
№ 38-39.
17. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського
процесу / [За ред. В.Г. Кременя]. – Тернопіль, 2004. – 147с.
18. Погрібний А. Г. Борис Грінченко. Нарис життя і творчості / А.
Г.Погрібний. – К., 1988.
19. Савченко О. Професійна підготовка вчителів//Рідна
школа,2011,№11,ст..45-47.
20. Сайт «Законодавство України». Електронний ресурс. Режим доступу:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main>
21. Сисоєва С. Сучасні аспекти професійної підготовки вчителя. мов. //
Педагогіка і психологія. 2005 р. №4. С.60
22. Указ Президента «Про затвердження національної доктрини розвитку
освіти» від 17.04.2002
23. Указ Президента «Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення
моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя» від
15.03.2002р.
24. Умови ефективного розвитку особистості майбутнього фахівця.
Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.novapedahohika.com/noloms-1618-1.html>

25. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах вищого навчального закладу: науковий посібник / Під заг. ред. проф. С.І.Якименко. Київ: Слово, 2011. 464 с.

26. Я – студент: навч.посіб. [Огнев'юк В.О., Жильцов О.Б., Караман С.О. та ін.; за заг.ред. Огнев'юка В.О.]. – 3-є вид., зі змінами. – К.: Київ.ун-т ім. Б.Грінченка, 2013. – 248 с.

Допоміжна

27. The Bologna Process and the European Higher Education Area. Електронний ресурс. Режим доступу: http://ec.europa.eu/education/policy/higher-education/bologna-process_en

28. Bologna Process. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.wg.aegee.org/ewg/bologna.htm>

29. Education at EU. Електронний ресурс. Режим доступу: https://europa.eu/european-union/topics/education-training-youth_en

30. Ministerial Declarations and Communiqués. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.ehea.info/cid100210/ministerial-conference-bologna-1999.html>

31. Guide to higher education in Ukraine. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://studyinukraine.gov.ua/study-in-ukraine/guide-to-higher-education-in-ukraine/>

32. Max DePree. Leadership is an Art. – NY, Dell Publishing, 2010. – 228 p.

33. Structure of higher education system in Ukraine. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://applicant.bsmu.edu.ua/higher-education-in-ukraine/structure-of-higher-education-system-in-ukraine>

Інформаційні ресурси

34. Веб-сайт «Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України». Електронний ресурс Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/>
35. Законодавство України Електронний ресурс Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws>
36. Закон України «Про вищу освіту». Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
37. Информационные и коммуникационные технологии в образовании: монография / Под.редакцией: Бадарча Дендева. – [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://iite.unesco.org/pics/publications/ru/files/3214728.pdf>
38. Кіяновська Н. М. Поняття електронного навчання в контексті сучасної педагогічної науки. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.rusnauka.com/29_DWS_2012/Pedagogica/1_120037.doc.htm
39. Ліцензування_вищого_навчального_закладу. Електронний ресурс : Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
40. Освітні веб-сайти. – [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://lokschool.io.ua/s14248>
41. Попит на освітні послуги: шляхи наближення до потреб роботодавців / Г. О. Черніченко, Л. В. Шаульська // Університетські наукові записки. - 2007. - № 3. - С. 224-230. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Unzap_2007_3_35.pdf
42. Професійний саморозвиток педагога. – [Електронний ресурс] Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/administration/40495/
43. Словник іншомовних слів. – [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.jnsm.com.ua>
44. Українська освіта. – [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.osvita.lviv.ua>
45. Open Educational Resources. – [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/access-to-knowledge/openeducational-resources/>

ДОДАТКИ

Додаток 1

Наш університет.

1. Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського заснований у 1913 році як учительський інститут. У статусі державного педагогічного інституту здійснював підготовку фахівців із 1933 по 1999 рік.

У 1999 році на базі педагогічного інституту було створено Миколаївський державний педагогічний університет, у 2002 році – Миколаївський державний університет, якому у жовтні 2003 року було присвоєно ім'я В.О.Сухомлинського.

В серпні 2010 року університету надано високий статус національного.

Сьогодні у складі університету функціонують 3 інститути (педагогічної освіти; фізичної культури та спорту; історії та права; управління), факультетів (економіки, філології та журналістики, іноземної філології, психології, механіко-математичний, природничий), технікум.

Історія університету[\[ред. • ред. код\]](#)

Ідея створення університету в Миколаєві виникла ще в 60-ті роки XIX століття. Тоді розвиток освіти гальмувався нестачею вчителів, тому на прохання губернатора Міської думи та громадськості Миколаєва тимчасово виконуючий обов'язки Міністра освіти Росії барон Таубе дозволив відкрити у місті вчительський інститут із училищем при ньому для підготовки викладачів прогімназій і вищих початкових училищ.

Перше приміщення для створення навчального закладу орендував директор П. М. Жданов у садівництві Бельвю, що належало нащадкам купця II гільдії Юхима Орестовича Берга — почесного громадянина, гласного Міської думи, старійшини міських зборів. Особняк із 18 кімнат по вул. Нікольській, 12 відповідав усім нормам навчального закладу.

Розпочався перший навчальний семестр 17 жовтня 1913 р. Першим директором інституту був Петро Миколайович Жданов.

Інститут діяв за своїм статутом, затвердженим Міністром народної освіти. У статуті були визначені як обов'язки, так і права усіх учасників навчально-виховного процесу — від директора до студента. Навчальні програми складали викладачі на основі інструкцій Одеського навчального округу, а потім затверджувалися радою інституту. Щорічно набиралася одна навчальна група у складі 25-30 осіб. У 1916 р. відбувся перший випуск — 22 учителі.

У 1914-15 н. р. дирекція інституту ввела ряд предметів для вільного вибору студентів. Вихованці за своїм бажанням займалися музикою (вчилися грати на віолончелі, скрипці тощо), латинською мовою, ручною працею (живопис по шовку, оксамиту, випилювання та випалювання).

У серпні 1917 р. у Петрограді відбувся з'їзд представників педагогічних вишів, де були розроблені основні положення реформи. Набір студентів у 1917-18 н. р. відбувся з чималими труднощами. Однак було подано 80 заяв, до першого класу прийнято 27 осіб, із них 15 — без екзаменів, і вперше — 6 жінок.

Восени 1917 р. інститут був частково реформований. Відкрито три відділення: словесно-історичне, фізико-математичне та природознавчо-географічне. Додалися до вивчення такі предмети: історія російської мови (разом із старослов'янською), теорія та психологія творчості, методики викладання предметів тощо. Широко впроваджувався лекційний метод навчання, співбесіда, ліквідовано класні журнали, відмінено цифрову оцінку знань, натомість — введено поняття «зараховано», «задовільно» та «незадовільно», створено інститут старост, вихованці здобули право на збори, неформальний одяг «за умови його скромності та охайності».

У 1920 р. місцеві органи народної освіти та педагогічний колектив обговорили питання про перетворення учительського інституту (напіввищого

навчального закладу) в педагогічний інститут. З 1 вересня того ж року навчальний заклад перейменували в Інститут народної освіти (ІНО).

Реформа, що відбулася у 1920 р., полягала не лише в перейменуванні назви навчального закладу. Всі відділення об'єдналися у факультет соціального виховання з чотирирічним строком навчання, що мав на меті підготовку учительських кадрів для трудових шкіл, переважно їх старшого концентру (5-7 класів).

Упродовж 1920—1930 рр. заклад функціонував як Миколаївський інститут народної освіти, а з 1931 до 1933 рр. — інститут соціального виховання. Найдовше підготовку фахівців здійснював Миколаївський державний педагогічний інститут — із 1933 до 1999 рр.

У післявоєнний час значно поліпшилася матеріально-технічна база, зріс науковий потенціал. Це дало змогу інституту стати педагогічним університетом, що відбулося на зламі тисячоліть у 1999 р.

У жовтні 2002 р. на базі педагогічного створено Миколаївський державний університет, якому через рік присвоєно ім'я [Василя Олександровича Сухомлинського](#)^[1], а 21 серпня 2010 р. надано високий статус національного.

Сучасність [ред. • ред. код]

Сьогодні МНУ імені В. О. Сухомлинського здійснює підготовку фахівців за освітніми ступенями «бакалавр», «магістр», «доктор філософії» та освітньо-кваліфікаційним рівнем «молодший спеціаліст», а також сприяє підвищенню кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників.

У складі університету функціонують: навчально-науковий інститут історії, політології та права, вісім факультетів (філологічний, механіко-математичний, фізичної культури та спорту, іноземної філології, початкової та дошкільної освіти, педагогіки та психології, економіки, біологічний) та коледж. Навчально-виховний процес здійснюють 34 кафедри. В університеті навчаються студенти за 14 галузями знань, 33 напрямками підготовки та

спеціальностями. Діє аспірантура за 17 спеціальностями та докторантура (за спеціальністю 032 — історія та археологія). Функціонують спеціалізовані вчені ради із захисту кандидатських дисертацій.

Матеріально-технічну базу навчального закладу становлять 16 навчальних корпусів, три лабораторних корпуси, дві навчальні майстерні, чотири спортивних зали, військовий полігон. Є власний спортивно-оздоровчий табір «Моряна», розташований на березі Чорного моря.

На базі механіко-математичного факультету діють наукова лабораторія голографічних методів дослідження, науковий лабораторний комплекс «Фізика полімерів» імені В. П. Привалка, астрономічна обсерваторія імені Н. Д. Каліненкова.

Науковий лабораторний комплекс «Фізика полімерів» імені В. П. Привалка спільно з Інститутом технічної теплофізики НАН України здійснює комплексне дослідження «Теплофізичні властивості й механізми структуротворення полімерних мікро- і нанокомпозитів» (керівник — кандидат фізико-математичних наук Дінжос Р. В.).

Астрономічна обсерваторія імені Н. Д. Каліненкова слугує базою для проведення астрономічних досліджень, результати яких регулярно висвітлюються у журналах, що входять до наукометричної бази Scopus і набрали більше 300 посилань.

На базі інституту історії, політології та права діє лабораторія археології та етнології, наукова специфіка якої — «Археологічні дослідження регіону Степового Побужжя від бронзового віку до середньовіччя». У 2016 р. співробітники лабораторії археології та етнології, спільно зі співробітниками кафедри та провідними фахівцями Інституту археології НАН України організували та провели 6 археологічних експедицій. Хронологічні та культурно-історичні рамки досліджень охопили час від доби фінальної бронзи до римського часу (кінець II тис. до н. е. — II ст. н. е.) і включили: розкопки античного поселення біля с. Рибаківка, Вікторівка I, городища

бронзової доби Дикий Сад (м. Миколаїв), античного городища на о. Березань, античного поселення Велика Корениха III (м. Миколаїв), римського військового табору біля с. Кам'янка (Миколаївська область). Отримано нові дані про історико-культурний розвиток населення регіону Степового Побужжя II тис. до н. е. — I тис. н. е., поповнено фонди та експозицію обласного краєзнавчого музею, створено сучасну археологічну карту з урахуванням соціокультурних зв'язків населення Степового Побужжя з регіонами Центральної та Східної Європи, розроблено туристичний маршрут археологічними об'єктами.

На базі біологічного факультету функціонують науково-дослідна морфологічна лабораторія, науково-дослідна лабораторія клінічної діагностики, науково-дослідна лабораторія екології та моніторингу навколишнього середовища.

На базі факультету економіки розпочала діяльність лабораторія бізнесу та підприємництва. Метою лабораторії є розвиток підприємницької активності серед студентів та викладачів через здійснення науково-дослідних та інноваційно-впроваджувальних робіт щодо розробки та реалізації бізнес-проектів у різних сферах діяльності. Протягом 2016 р. працівниками лабораторії проведено ряд круглих столів, науково-практичних та ознайомчих семінарів.

Головним напрямом науково-технічної діяльності університету є фундаментальні та прикладні дослідження в галузі природничих, гуманітарних, психолого-педагогічних, соціально-економічних наук. Наукові дослідження проводяться спільно з провідними науковими установами Національної академії наук і Національною академією педагогічних наук України, зарубіжними партнерами.

У рамках регіональної Комплексної програми соціального захисту населення «Турбота» на період до 2020 року функціонує освітній центр «Університет третього віку», де навчається більше ста слухачів похилого віку.

Співробітники інституту історії, політології та права спільно з Миколаївською ОДА та Обласним центром пошукових досліджень у рамках Комплексної програми увічнення пам'яті учасників антитерористичної операції, жертв воєн та політичних репресій у Миколаївській області підготували та видали книгу «Миттєвості війни», що містить біографічні нариси про військовослужбовців, загиблих під час протистояння російській агресії в Криму та на Сході країни, спогади наших земляків — учасників антитерористичної операції, нариси про бойовий шлях військових підрозділів, що дислокуються на Миколаївщині, матеріали про волонтерський рух. До книги включено фотоматеріали, надані бійцями ЗСУ та волонтерами, увійшли відомості про наших земляків — учасників АТО, помертно відзначених державними нагородами. Книгу презентовано Голові благодійного фонду «Петро Порошенко» Марині Порошенко.

У рамках обласної програми «Охорона довкілля Миколаїщини до 2020 р.», за підтримки Департаменту освіти і науки Миколаївської обласної державної адміністрації на базі кафедри біології реалізується науковий проект «Еколого-моніторингові дослідження лиманів межиріччя Тилігулу-Дніпра та їх екосистем» (керівник — доктор біологічних наук Наконечний І. В.).

Фонд Наукової бібліотеки МНУ імені В. О. Сухомлинського включає 479716 одиниць зберігання, з них — 401615 примірників книг, 76441 примірник журналів і комплектів газет, 374 електронних носії із записом. Щороку зростає кількість документів державною (211730 примірників) та іноземними мовами (6120 примірників).

Для забезпечення потреб студентства та професорсько-викладацького складу в бібліотеці представлено: 224062 навчальних і 87117 наукових видань, 52201 літературно-художнє видання.

Сайт бібліотеки надає можливість доступу до фахових електронних видань, світових та українських наукових інформаційних ресурсів відкритого доступу (електронні архіви України), де науковці мають змогу не тільки

безкоштовно отримати доступ до напрацювань науковців провідних вищих навчальних закладів, а й розміщувати свої статті для відкритого доступу. На локальному сайті знаходяться навчальні видання, подані для отримання дозволу до друку.

Набирає обертовий рух академічної доброчесності, один із напрямів якого — боротьба з плагіатом — реалізується шляхом перевірки курсових, дипломних, магістерських робіт студентів, а також навчально-методичних і наукових праць викладачів. За звітний рік перевірено 1961 роботу.

Міжнародна діяльність

У 2014 р. університет здобув перемогу на VI конкурсі програми Tempus, став учасником проекту 544161-TEMPUS-1-2013-1-UK-TEMPUS-JPCR Aston University Developing the Teaching of European Languages: Modernising Language Teaching through the Development of Blended Masters Programmes («Удосконалення викладання європейських мов на основі впровадження онлайн-технологій у підготовку вчителя»).

У 2016 р. розпочалася робота по виконанню грантової програми ЄС Erasmus+ «Structuring cooperation in doctoral research, transferrable skills training, and academic writing instruction in Ukraine's regions / DocHub» / «Структуризація співпраці у сфері докторських досліджень, тренування навичок широкого застосування та консультації з академічного письма на території України»; підписана Партнерська угода.

Викладачі університету одержали гранти на проведення дослідження Голодомору 1932—1933 рр.; ролі італійських колоній у соціально-економічному, політичному та культурному житті Півдня України (Канада), а також на проведення академічних обмінів за програмою «Наукові візити для викладачів ВНЗ» (Німеччина).

В університеті видаються 7 фахових збірників наукових праць, із них 4 мають міжнародний стандартний номер (ISSN).

Щорічно збільшується кількість навчальних закладів і наукових установ, із якими університет співпрацює у рамках укладених 48 міжнародних угод із 13 країн світу. У вересні 2008 р. університет став членом Великої хартії університетів (Magna Charta), у січні 2009 р. приєднався до Європейської Асоціації науки і освіти.

Щороку на регіональному етапі Всеукраїнського конкурсу якості продукції «100 кращих товарів та послуг України» університет перемагає в номінації «Роботи та послуги», а в березні та жовтні 2014 р. нагороджений золотою медаллю на V та VI Міжнародних виставках «Сучасні заклади освіти — 2014» (м. Київ).

Усі заходи за основними напрямками діяльності університету спрямовуються на виконання законів України, постанов Кабінету Міністрів України, наказів МОН України, наказів та розпоряджень ректора в умовах прозорості та колегіальності з метою забезпечення якості вищої освіти, патріотичного виховання громадян України та поліпшення соціально-психологічного клімату в колективі.

Відомості про науково-дослідну роботу та інноваційну діяльність студентів, молодих учених

В університеті працюють 63 молодих учених, із них 1 — доктор наук, 28 — кандидатів наук, 7 — аспірантів. За 2016 р. вони опублікували 3 монографії; 13 навчально-методичних посібників, із яких 1 — із грифом МОН; 123 статті у наукових фахових виданнях, із них 24 — у зарубіжних, 9 — у наукометричній базі Scopus, 5 — у Web of Science, Index Copernicus.

Студенти беруть участь у виконанні наукових розробок кафедр за тематичним планом, реалізують самостійні пошукові дослідження, висвітлюють результати власної інтелектуальної діяльності у наукових статтях, під час виступів на наукових конференціях, участі в олімпіадах та конкурсах наукових робіт. У 2016 р. студентами опубліковано 802 статті.

Семеро студентів університету одержують стипендію Президента України. Переможців, які мають нагороди за результатами олімпіад — 5, кількість студентів-учасників всеукраїнських та міжнародних конкурсів НДР — 55, із них 13 — переможці всеукраїнських конкурсів наукових робіт та 2 — переможці міжнародних конкурсів студентських НДР.

До Дня науки в університеті Радою молодих учених спільно з науковим товариством студентів проведено VII Всеукраїнську науково-практичну студентську конференцію «Наука. Студентство. Сучасність: Національно-патріотичне виховання дітей та молоді в умовах модернізаційних змін в Україні» (21-22 квітня 2016 р.).

Додаток 2

Розвиток вищої освіти України у контексті процесів глобалізації та євроінтеграції.

Однією із тенденцій розвитку сучасного світу є глобалізація соціально-економічної, політичної і культурної діяльності, що впливає не лише на економічне життя, але й тягне за собою політичні (внутрішні і міжнародні), соціальні й культурно-цивілізаційні наслідки. Склалася певні суперечності. Їх дедалі більше відчують на собі майже всі країни і серед них – Україна. Тому аналіз цього всесвітнього процесу має не лише теоретичне, але й практичне значення для економічної. Соціальної і культурної політики України.

Людство наполегливо шукає шляхи подальшого цивілізаційного розвитку, які акумулюються в одній дефініції – *глобалізації*.

Глобалізація світової економіки, політики і культури – складна, багатоаспектна проблема, що породжує чисельні наукові дискусії і тому, на думку Кременя В.Г.. сьогодні немає однозначного тлумачення цього явища. Семантично це поняття пов'язане з англійським словом «Global» і має дві інтерпретації: загальнопланетарний масштаб інтернаціоналізації світової економіки і універсалізація економічного життя.

Отже, поняття «глобальний» означає процес, предмет або явище, що стосується всієї земної кулі, має всесвітній характер. Сам термін з'явився в 1983 році, а в 1985 американський соціолог Робертсон науково пояснив його. Із 1990 року з виходом книги японця Омае «Світ без кордонів» термін «глобалізація» набув наукового та публіцистичного поширення. Глобалізація – це загальноцивілізаційний процес, який значно впливає на всі сфери людського буття, процес виникнення спільних для світового співтовариства проблем – економічних, політичних. Освітнянських, економічних та ін.. процес породжений поглибленням взаємозв'язків і взаємозалежності країн і народів.

Наукові школи сучасності визначають процес глобалізації з позиції різних методологічних підходів (економічний, екологічний, комплексний). Отже,

глобалізація – це принципово новий якісний стан світових суспільних відносин, який зачіпає усі сторони життя. Головним її фактором виступає розвиток освіти. Науки і культури.

Дуже добре цю тенденцію розуміють у ЄС. Прийнявши у 1999 році Булонську декларацію, Європа вступила в епоху глобальних перетворень національних систем освіти країн континенту

Стратегічною метою цих реформ є створення принципово нової системи, яка б забезпечила реальну можливість кожної людини здобути й поповнити свої знання протягом усього життя.

Слід зупинитися на суті, позитивних і негативних аспектах глобалізації в освіті та спрогнозувати її наслідки для України. (С.71-72).

До глобальних тенденцій розвитку освіти І.С. Каленюк відносить:

- зростання значення освіти як фактора суспільного розвитку (як генератора й провідника знань та інформації);
- диференціацію джерел фінансування (від переважно державного фінансування до широкого спектра джерел доходів та підвищення ефективності витрачання цих коштів);
- інтернаціоналізацію освіти (необхідність уніфікації, визнання дипломів);
- зміну вимог до змісту, методів та форм навчального процесу (компетентнісний підхід);
- зміну організаційних форм освітньої діяльності(концентрація, централізація, диверсифікація, паралельна освіта);
- глобалізацію ринку освітніх послуг (зростання чисельності іноземних студентів, становлення транскордонної освіти).

Україні дуже важливо врахувати ці тенденції в процесі розробки сучасних стратегій розвитку національної освіти для того, щоб перетворити її на реальний чинник підвищення конкурентоспроможності економіки.

На зміну «освіта на все життя» прийшла концепція «освіта упродовж всього життя (LLL).

Особливості та протиріччя у розвитку вищої освіти України

У 2011 р., згідно з рейтингом держав за індексом розвитку людського потенціалу, Україна з 187 країн посіла 76 місце. Вона входить до групи країн із нормальним рівнем людського розвитку (48-94 місця) завдяки високому рівню грамотності дорослого населення (складає 99 %), що перевищує показники грамотності навіть у розвинутих країнах у цілому. Однак серед європейських країн Україна разом із такими державами, як Росія і Туреччина, нині опинилася в несприятливому становищі, оскільки тут нараховується більше 300 тис. дітей, які ніде не навчаються. Крім того, сучасний стан якості освіти в Україні не відповідає світовим вимогам, є занедбаним, вимагає вдосконалення й оновлення. Привертає увагу й те, що зниження якості освіти є прямим наслідком низького рівня впровадження інновацій. Зокрема встановлено, що стан сталого розвитку функціонально залежить від стану освіти, яка має слугувати цій сучасній глобальній проблемі. Отже, освіта для сталого розвитку

- це не тільки сучасний підхід до організації навчального процесу, а й формування світогляду, передача знань із використанням сучасних методик, орієнтація на практичне розв'язання регіональних проблем та інформування суспільства про основні проблеми розвитку.

Вища освіта є системою, що розвивається. Україна, як і інші країни світу, активно реагує на процеси глобалізації і їх зміни у суспільстві, які вони викликають. Прикладом позитивного впливу глобалізації на інновації на освітні процеси є розвиток глобальної наукової культури. Що ґрунтується на універсальному прагненні до пошуку істини. Іншим прикладом є збільшення відкритості наукових і освітніх просторів національних держав.

Аналізуючи негативні аспекти впливу процесів глобалізації на національну систему освіти, варто відзначити певні зрушення в розумінні вищої освіти і науки та формування нової концепції їх усвідомлення як елементів більш широкої індустрії знань із використанням освіти як одного з ключових економічних ресурсів.

Іншою загрозою можна назвати певну втрату академічних цінностей у вищій школі, що відбувається внаслідок поглиблення професіоналізації освіти. Адже цінність університетської освіти тепер оцінюється її конкурентоспроможністю на ринку праці. Утім втрата академічних традицій породжує комерціалізацію науки, відхід від теоретичних і безкорисних не прикладних досліджень.

Отже, глобалізація є одночасно і загрозою, і можливістю вдосконалення для національної системи освіти.

Які ж кроки повинна зробити Україна?

- Збереження та примноження національних освітніх традицій (виховання громадянина держави Україна, гармонійно розвинену особистість, для якої потреба у фундаментальних знаннях і підвищенні загальноосвітнього та професійного рівня асоціюється зі зміцненням власної держави).

- «запозичуючи нове, впроваджуючи його у вітчизняну практику, слід завжди зберігати те, що напрацьоване віками – українську педагогічну матрицю, яка є серйозним надбанням європейського та світового педагогічного досвіду» (В.П. Андрущенко).

- сприяти викликам глобалізації, узгоджуючи з ними розбудову національної системи вищої освіти. Орієнтація системи вищої освіти на новітні технології, інформаційні та телекомунікаційні ресурси.

Узагальнюючи вищенаведене, сформулюємо «логічний ланцюжок»: глобалізація – конкурентні переваги – компетентні фахівці – модернізація освіти.

Отже, знаходження компромісу між національними надбаннями в галузі вищої освіти та процесами глобалізації та конвергенції освіти і є найскладнішим завданням модернізації вищої освіти України на сучасному етапі.

(Болонський процес як приклад).

Болонський процес у створенні європейського освітнього простору

Початок третього тисячоліття змінив погляд людства на завдання освіти. Стало зрозуміло, що науково-технічний прогрес не в змозі розв'язати суспільні

проблеми, і дійсно найважливішою цінністю у сучасному світі є людина, здатна раціонально підходити до вирішення назрілих глобальних проблем людства. У процесі формування такої людини головна роль належить освіті, зокрема вищій. ЮНЕСКО про положення справ у світовій освіті за 1991 рік йдеться про взаємозалежність успіху вирішення глобальних проблем людства і відповідної стратегії у сфері освіти [12, 18]. Незважаючи на спроби реформування систем освіти у провідних країнах світу, проблеми в цій галузі, які не вирішуються реформами, свідчать про назрілу світову кризу освіти. Існуючі системи освіти не виконують головної функції – формування творчих сил суспільства [12, 19].

Сучасні соціологи наголошують на існуванні двох протилежних суспільних процесів – підкреслення індивідуальності сучасної людини і розквіт індивідуалізму. З одного боку, людина прагне посилити власні відмінності, щоб захистити свою індивідуальність, а з іншого – сучасність вимагає поставити спільність на чолі соціальних цінностей, що сприятиме більшій збалансованості і гармонійності суспільного життя. Прийняття відмінностей і прагнення спільності виступають двома важливими орієнтаціями і характерними особливостями європейського суспільного розвитку на початку третього тисячоліття [12, 20]. В процесі оновлення освітніх систем європейських країн спостерігаються наступні тенденції: збільшення тривалості обов'язкової освіти; швидке кількісне зростання студентства і, відповідно, вищих шкіл; підвищення значення вивчення іноземних мов; розширення мобільності студентів і викладачів; створення і поширення спільних стандартів освіти тощо. Визначальними моментами в сучасному навчанні і вихованні студентів експерти Ради Європи вважають: формування навичок толерантного спілкування і взаємодії; набуття вмінь розв'язувати різноманітні проблеми; автономності в праці, але за умови вміння працювати у колективі; формування навичок збирання інформації, її аналізу і вивчення; формування мотивації до неперервного навчання; вироблення гнучкості, психічної стійкості, готовності діяти в нових умовах [12, 22-23]. Без поваги до моральних цінностей і прийняття нової системи норм індивідуальної та колективної діяльності неможливе мирне співіснування в Європі і світі.

Важливою ознакою освітньої системи Європи виступає «європейський вимір навчання», коли молодь вивчає європейську спільноту як людську спільність, що прагне побудувати нове інтегроване суспільство. У зв'язку із окресленою освітньою стратегією 5 сформувався відповідні умови для інновацій в системі вищої освіти, виразником яких став Болонський процес. Головні ідеї Болонського процесу Метою Болонського процесу є створення єдиного європейського простору вищої освіти. Серед першочергових завдань Болонського процесу – прийняття спільної системи освітніх кваліфікацій і наукових ступенів, що підвищить можливість працевлаштування випускників європейських вищих навчальних закладів і покращить конкурентоспроможність європейської системи освіти на світовому рівні. Головні ідеї Болонського процесу, до якого залучилися майже всі європейські країни, містяться у низці важливих міжнародних документів. Зокрема, Велика хартія університетів (підписана 18 вересня 1988 року у Болоньї) серед основоположних для сучасних університетів принципів називає автономність університетів і незалежність дослідницької і викладацької діяльності від влади; неподільність викладання і дослідницької роботи, а також їх відповідність як потребам суспільства, так і науковим досягненням; свобода викладання, досліджень і навчання разом із відкритістю для діалогу між студентом і викладачем; збереження традицій європейського гуманізму, пізнання і взаємодія різних культур. Велика хартія університетів заклала основоположні принципи для усіх наступних документів, що в сукупності визначають риси сучасного Болонського процесу. Наступний важливий документ, підписаний внаслідок зустрічі європейських міністрів освіти – Сорбонська спільна декларація про узгодження системи вищої освіти в Європі (25 травня 1998 року). Автори документу, відзначивши нагальну потребу побудови «Європи знань», визнали за необхідне надати сучасному суспільству таку систему вищої освіти, «яка б забезпечувала студентам сприятливі умови пошуку сфери найбільш плідного застосування набутих знань» [1, 31]. «Студенти повинні мати можливість увійти до світу освіти в будь-який час свого професійного життя та з будь-якою попередньою освітою. Студенти повинні мати доступ до різних програм, у тому

числі й до багатопрофільного навчання, розвивати рівень володіння мовами і використовувати нові інформаційні технології... Водночас більше викладачів і науковців мають працювати у європейському просторі за межами своєї країни» [1, 32]. Цілі і завдання Сорбонської декларації набули логічного продовження у Болонській декларації (19 червня 1999 року). Зокрема, важливою виступає теза про те, щоб «незалежність і автономія університетів забезпечували постійну адаптацію систем вищої освіти і наукових досліджень відповідно до нових потреб, вимог суспільства та розвитку наукових знань» [1, 35]. «Життєздатність і ефективність будь-якої цивілізації вимірюється її культурним впливом на інші країни. Ми повинні забезпечити існування такої системи вищої освіти в Європі, яка була б привабливою для всього світу і відповідає б особливостям наших культурних і наукових традицій» [1, 35]. Під час зустрічі представників понад 300 європейських навчальних закладів у Саламанці в березні 2001 року було підготовлено Конвенцію вищих навчальних закладів Європи «Формування європейського простору вищої освіти», де було визначено цілі, принципи і пріоритети діяльності вищих навчальних закладів Європи у майбутньому. Підтверджуючи свою відданість принципам Великої хартії університетів, «університети мають бути спроможними формувати свої стратегічні цілі, визначати першочергові завдання в освіті та дослідженнях; відповідно спрямовувати свої ресурси, складати програми навчання та формулювати свої критерії підбору викладацького складу та прийому студентів» [1, 38]. Для успішної конкуренції у своїй країні, у Європі та в світі «їм вкрай потрібна свобода управління, необтяжлива і сприятлива регулятивна база та достатнє фінансування». Щодо освіти як важливої суспільної відповідальності, в документі було зазначено, що «європейський простір вищої освіти має будуватися на таких європейських освітніх традиціях, як суспільний обов'язок і відповідальність, виходячи з принципу широкого і відкритого доступу до бакалаврського та магістерського рівнів освіти для власного розвитку та можливості продовжувати освіту протягом усього життя людини, сьогоденних та довгострокових потреб суспільства» [1, 39]. Вкотре наголосивши на щільному зв'язку вищої освіти з

науковими дослідженнями, автори Конвенції визнали властиве європейській вищій освіті розмаїття у галузі мов, національних систем, типів навчальних закладів та їхніх програм надбанням, яке слід організувати для отримання позитивних результатів. Серед основних питань документу розглядалось досягнення і демонстрація якості як головної основоположної умови для довіри, відповідності, мобільності, сумісності та привабливості в Європейському просторі вищої освіти. Під час Празької конференції міністрів вищої освіти Європи «На шляху до європейського простору вищої освіти» (травень 2001 року) її учасники знову підтвердили, що «слід і надалі докладати зусиль до забезпечення мобільності студентів, викладачів, науковців та адміністративних працівників з метою надання можливості скористатися багатством Європейського простору вищої освіти, включаючи демократичні цінності, розмаїття культур, мов та систем вищої освіти» [1, 45]. Вони підтримали думку про те, що вищу освіту слід розглядати як суспільне благо, що вона є і залишатиметься громадянським обов'язком, і що студенти є повноправними членами вузівської спільноти. Поміж шести головних цілей Болонського процесу учасники конференції виокремили навчання впродовж життя як невід'ємний елемент Європейського простору вищої освіти. «У майбутній Європі, де знання складатимуть основу суспільства і господарства, потрібна стратегія побудови системи післядипломного навчання для подолання проблеми конкурентоспроможності, застосування нових технологій та поліпшення єдності суспільства, рівних можливостей і якості життя» [1, 48]. Міністри заявили, що студенти повинні брати участь і впливати на організацію і зміст освіти в університетах та інших вищих навчальних закладах. Вони також підтвердили важливість прийняття до уваги соціального аспекту Болонського процесу. Комюніке Берлінської конференції міністрів вищої освіти Європи (вересень 2003 року) підтверджує важливість соціального аспекту Болонського процесу. Міністри визнали, що підвищення конкурентоспроможності слід урівноважити із поліпшенням соціальних характеристик Європейського простору вищої освіти, що посилить соціальну єдність і зменшить нерівність; в міжнародному освітянському співробітництві та

в обмінах мають домінувати навчальні цінності. Учасники зустрічі погодились, що слід вжити більше заходів для зміцнення зв'язків між вищою освітою і науково-дослідною системою [1, 52]. Поєднання Європейського простору вищої освіти із Європейським простором наукових досліджень сприятиме збереженню культурного багатства та розмаїття Європи, які базуються на успадкованій різноманітності традицій, і прискоренню соціального і економічного розвитку через зміцнення співпраці європейських вищих навчальних закладів. Поміж інших важливих моментів було наголошено, що «згідно з принципами автономії навчальних закладів відповідальність за якість вищої освіти передусім лежить на кожному окремому навчальному закладі, і таким чином забезпечується можливість перевірки якості системи навчання в національних рамках» [1, 53]. Міністри також відзначили, що вони всіма засобами будуть домагатися доступності вищої освіти для всіх і знищення будь-яких перешкод для свободи руху в межах Європейського простору вищої освіти. Міністри наголосили на потребі забезпечити гідні умови проживання та навчання для студентів, щоб вони могли успішно завершити курс навчання упродовж обумовленого строку без перешкод, пов'язаних із соціальною і економічною ситуацією в їхніх сім'ях. Вони підтвердили готовність і надалі створювати стипендіальні програми для студентів з країн третього світу. Що стосується можливості навчатися протягом усього життя, було визначено, що вживаються заходи для спрямування національної політики європейських країн до цієї мети і спонукання вищих навчальних закладів розширити можливості навчання незалежно від віку, включаючи визнання попередньої освіти [1, 57]. Під час Бергенської конференції європейських міністрів освіти (19-20 травня 2005 року) Україна приєдналася до Болонського процесу і взяла на себе відповідні зобов'язання. Європейські міністри підтвердили готовність допомагати країнам, що приєдналися, в реалізації цілей процесу. Вони знову закликали інститути вищої освіти «не послаблювати уваги до питань підвищення якості власної діяльності і на системному рівні впроваджувати внутрішні механізми контролю якості, безпосередньо пов'язані із зовнішніми системами забезпечення якості» [9, 128].

Щодо визнання ступенів і періодів навчання, то учасники конференції визнали розробку загальноєвропейської і національних систем кваліфікацій як можливість інтеграції вищої освіти в реалізацію стратегії навчання протягом усього життя. Була знову підкреслена важлива роль вищої освіти для подальшого розвитку наукових досліджень і, навпаки, важливість наукових досліджень як фундаменту розвитку вищої освіти «в інтересах економічного і культурного процвітання наших країн і соціальної єдності суспільства» [9, 130]. Було зроблено заклик університетам при розробці програм докторського рівня забезпечити розвиток міждисциплінарного навчання і формування мобільних умінь, що буде сприяти задоволенню потреб більш широкого ринку зайнятості. Щодо мобільності, європейські міністри підтвердили свою прихильність сприянню мобільності грантів і позик і поєднанню зусиль у цій галузі для перетворення ідеї мобільності в рамках Загальноєвропейського простору вищої освіти в реальність. Вони закликали всі інституційні структури і студентів «максимально повно використовувати можливості програм мобільності і активно виступати за визнання всіх періодів навчання за кордоном в рамках таких програм» [9, 132]. Окремо було відзначено, що Загальноєвропейський простір вищої освіти є партнером систем вищої освіти в інших регіонах світу, і було підкреслено значення міжкультурного розуміння і поваги (в тому числі посилення обміну ідеями і досвідом з регіонами-партнерами). Наприкінці документу ще раз було зазначено, що структура загальноєвропейського простору вищої освіти охоплює три рівні/цикли, при цьому кожен рівень/цикл готує студентів до виходу на ринок праці, подальшого розвитку компетенції і активної участі в житті суспільства [9, 133]. Комюніке Лондонської конференції міністрів європейських країн, що відповідають за сферу вищої освіти, (травень 2007 року) знову містить зобов'язання по просуванню Болонських реформ, а також мету – забезпечити продовження виконання вищими навчальними закладами своїх цілей у повному обсязі. Зокрема, називаються наступні цілі:

- підготовка студентів до життя в якості активних громадян демократичного суспільства;

- підготовка студентів для побудови їх майбутньої кар'єри;
- забезпечення можливостей для особистісного розвитку студентів;
- побудова і вдосконалення широкої та сучасної бази знань;
- стимулювання дослідницької діяльності і використання інновацій.

Окреслених цілей можуть досягти лише потужні різноманітні, самостійні, відповідальні заклади із належним фінансуванням, – зазначено в комюніке. Було проаналізовано виконання головних завдань Болонського процесу, а також підкреслено важливість соціального виміру вищої освіти. «Ми поділяємо прагнення суспільства, щоб студентство, яке вступає до вищих навчальних закладів, отримує вищу освіту та закінчує навчання на всіх її рівнях, відображало суспільну різноманітність. Отже, ми і в подальшому докладатимемо зусиль, щоб забезпечити більш відповідні потребам студентства послуги, створити більш гнучкі підходи до навчання в системі вищої освіти, а також розширити доступ до вищої освіти на всіх рівнях, забезпечуючи при цьому рівні можливості» [9, 141]. Наприкінці документу було зазначено, що 2010 рік стане роком переходу від Болонського процесу до Європейського простору вищої освіти (ЄПВО), коли вища освіта буде ключовим елементом сталого розвитку суспільств як на національному, так і на європейському рівнях. Під час зустрічі європейських міністрів освіти у місті Льовен/Лувен-ла-Ньов (квітень 2009 року) були визначені пріоритети Європейського простору вищої освіти до 2020 року. Серед них – максимальне розкриття здібностей громадян Європи і повне залучення їх до навчання впродовж життя, сприяння активності і громадянській відповідальності студентів, визнання суспільного інвестування у вищу освіту найвищим пріоритетом, гарантування вищим навчальним закладам необхідних ресурсів для виконання своїх цілей у повному обсязі. Було визнано утворення Європейського простору вищої освіти, який спирається на європейську інтелектуальну, наукову і культурну спадщину та прагнення, і характеризується як тепер, так і надалі постійною співпрацею між державою, вищими навчальними закладами, студентами, викладачами, роботодавцями та іншими зацікавленими сторонами. Цілі, встановлені ще Болонською декларацією, залишаються, як свідчить

комюніке, незмінними, і з 2010 року підвищується темп їх досягнення. Ознакою Європейського простору вищої освіти було визначено мобільність, яка сприяє академічній і культурній інтернаціоналізації європейської вищої освіти, яка важлива для особистісного розвитку і працевлаштування, яка заохочує до мовного плюралізму, а також підвищує співпрацю і конкуренцію між вищими навчальними закладами. Болонський процес являє собою глибоку структурну реформу європейської вищої школи на шляху переходу до суспільства знань, розповсюдження глобалізму і потягу до інтеграції [14, 18]. Ця глобальна реформа складається з трьох складових: загальносистемна реформа загальноєвропейського рівня, загальносистемна реформа національного 10 рівня і загальносистемна реформа на рівні вищого навчального закладу. Загальносистемність реформи передбачає обов'язкову наявність змін на вході й виході, але в умовах надійної фінансової підтримки і за відсутності бюрократичних перешкод процес перетворень має завершитись успішно.

Інтеграція України у Європейський простір вищої освіти Розвиток сучасної вищої освіти України відбувається паралельно у двох напрямках: 1 – у відповідності з національною стратегією соціально- економічного розвитку України; 2 – у напрямку європейської співпраці та інтеграції вищої освіти України в Європейський простір вищої освіти [9, 10]. Національна доктрина розвитку освіти (від 17 квітня 2002 року) стверджує, що «стратегічним завданням державної освітньої політики є вихід освіти, набутої в Україні, на ринок світових освітніх послуг, поглиблення міжнародного співробітництва, розширення участі навчальних закладів, учених, педагогів і вчителів, учнів, студентів у проектах міжнародних організацій та співтовариств» [2, 25]. Інтеграція української освіти у міжнародний освітній простір базується на засадах пріоритету національних інтересів; збереження та розвитку інтелектуального потенціалу нації; миротворчої спрямованості міжнародного співробітництва; системного і взаємовигідного характеру співробітництва; толерантності в оцінюванні здобутків освітніх систем зарубіжних країн та адаптації цих здобутків до потреб національної системи освіти [2, 25]. Загалом, у документі, на думку спеціалістів у

галузі освіти, зроблено спробу сформуванню довготривалу освітню політику України, але бракує чітких термінів і планів щодо її реалізації [19, 255]. Закон «Про вищу освіту», прийнятий Верховною Радою України і підписаний Президентом 17 січня 2002 року, готувався за участю не лише представників вітчизняної академічної спільноти, а й іноземних незалежних експертів. Через цей факт проект закону містив важливі демократичні принципи щодо університетської автономії – розширення прав університетів розпоряджатися коштами, власністю, формувати кадрову політику тощо. Але внаслідок обговорення проекту на засіданнях Верховної Ради деякі положення були вилучені [19, 261]. Серед нових демократичних положень щодо вищої школи, зафіксованих Законом «Про вищу освіту» – обов’язковість створення вищого колегіального органу громадського самоврядування ВНЗ, розширення повноважень органів студентського самоврядування, законодавче закріплення практики здобуття вищої освіти за кошти юридичних і фізичних осіб [19, 262]. На жаль, багато положень закону без наявності реальної бази для їх впровадження вступали в суперечність з іншими законами і правовими актами, що не сприяло реалізації Закону «Про вищу освіту» у повній мірі. 11 Через активну критику закону освітянами до нього впродовж двох років було внесено шість змін. 22 вересня 2005 року Верховна Рада затвердила законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про вищу освіту» (щодо підготовки кадрів)», але під тиском студентських організацій на прийнятий закон Президентом було накладено вето. Студенти стверджували, що пропозиція законопроекту щодо відпрацювання випускниками, які навчалися за державний кошт, за направленням впродовж трьох років або відшкодування державі витрат суперечить Конституції України та міжнародним актам про права людини. Що стосується забезпечення молодими кадрами державних установ, то це має здійснюватись через створення привабливих економічних умов. Проте положення законопроекту, яке надавало органам студентського самоврядування статус юридичної особи і право представництва у кількості 10% від складу вчених рад, було позитивно розцінено студентськими організаціями [19, 263]. У травні 2008 року з’явилась друга

редакція Закону «Про вищу освіту» (у вигляді законопроекту про внесення змін до закону) із новими важливими положеннями щодо розширення автономії ВНЗ, нової структури вищої освіти, взаємовідносин із замовниками кадрів, присвоєння наукових ступенів і звань, студентського самоврядування і багато іншого, що відповідає потребам часу. На жаль, Закон «Про науку і науково-технічну діяльність» не сприяв реалізації на практиці політики науково-технологічного розвитку, включаючи потенціал вищих навчальних закладів, внаслідок чого Україна залишилася країною без інвестицій у наукові дослідження в технічних ВНЗ [19, 266]. Оскільки однією з передумов входження України до єдиного Європейського і світового освітнього простору було запровадження у систему вищої освіти Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи (ECTS), Колегія Міністерства освіти і науки України прийняла рішення про проведення педагогічного експерименту щодо запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у ВНЗ III-IV рівнів акредитації (24 квітня 2003 року). Наслідками експерименту очікувались інтенсифікація навчального процесу та підвищення якості підготовки фахівців; систематичність засвоєння навчального матеріалу; встановлення зворотного зв'язку із кожним студентом; контроль та своєчасне коригування навчально-виховного процесу; психологічне розвантаження студентів в кінці семестру; підвищення відповідальності студентів за результати навчальної діяльності тощо. Експеримент було заплановано провести у два етапи: на першому етапі (протягом 2003-2004 рр.) передбачалась розробка навчально-методичних матеріалів, змісту освіти, форм організації навчального процесу, їх апробація в експериментальних групах; а на другому етапі 12 (протягом 2005-2008 рр.) передбачалось внесення коректив до експериментальних матеріалів та їх апробація на більшому масиві учасників експерименту [2, 50]. Метою експерименту визначались розробка та експериментальна перевірка технології застосування елементів Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи у системі вищої освіти України та створення сучасної системи управління якістю освітньої діяльності суб'єктів навчального процесу [2, 51].

В результаті експерименту було з'ясовано, що кредитно-модульна система здатна виконувати стимулюючу роль у навчальному процесі, оскільки підготовка студентів до занять стала більш регулярною, вони отримали можливість самостійно підрахувати свій рейтинговий бал і уникнути перенавантаження під час сесій. Але, на думку викладачів, якість навчання продовжувала падати, головним чином через відсутність у українських студентів навичок самостійної роботи. В свою чергу студенти, як свідчать результати опитування, скаржаться на недостатнє розуміння викладачами нової системи навчання, на їхній суб'єктивізм в оцінюванні знань. Отже, організація самостійної роботи студентів, розвиток їхньої навчально-пізнавальної активності у зв'язку з аудиторною і науковою роботою лишаються важливими завданнями на шляху реорганізації навчального процесу в українських ВНЗ. Наказом Міністерства освіти і науки України від 23 січня 2004 року було затверджено Програму дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України. Цей документ окреслив розвиток України у загальному контексті Європейської інтеграції з орієнтацією на фундаментальні цінності загальносвітової культури [2, 71]. Також було визначено, що інтеграційний процес полягає як у впровадженні європейських норм і стандартів в українській освіті, науці і техніці, так і поширенні вітчизняних культурних і науково-технічних здобутків в Європейському Союзі. Головною метою Програми дій було визначено вжиття заходів для входження національної системи освіти і науки в європейський простір, серед яких – забезпечення подальшого розвитку автономності та самоврядування у вищій освіті; ліквідування перешкод для розширення мобільності студентів, викладачів і дослідників; підтримка і розвиток європейських стандартів якості; використання єдиної системи кредитних одиниць і додатку до диплому; удосконалення двоступеневої структури вищої освіти; прийняття прозорих і зрозумілих градацій дипломів, ступенів та кваліфікацій [2, 72]. У тому ж році Науково-методичний центр вищої освіти Міністерства освіти і науки України у відповідність із Програмою дій розробив матеріал до першої лекції щодо модернізації вищої освіти України і Болонського процесу.

«Необхідність реформування системи освіти України, її удосконалення і підвищення рівня якості є найважливішою соціокультурною проблемою, яка значною мірою обумовлюється процесами глобалізації та потребами формування позитивних умов для індивідуального розвитку людини, її соціалізації та самореалізації у цьому світі» [3, 6]. Стратегічним завданням реформування української вищої освіти визначено переведення кількісних показників освітніх послуг у якісні показники на засадах: по-перше, збереження і примноження національних освітніх традицій; по-друге, підпорядкування законам ринкової економіки та із урахуванням соціальних, політичних і культурних цінностей; по-третє, у контексті тенденцій розвитку світових освітніх систем [3, 8]. У документі визначено три основні напрями розвитку вищої освіти в Україні: 1) розширення доступу до вищої освіти; 2) підвищення якості освіти і ефективності використання фахівців з вищою освітою; 3) розвиток інтеграційних процесів. Стосовно першого напрямку слід відзначити, що в Україні освіта виступає важливою складовою загальнолюдських цінностей, і тому сьогодні в країні реалізується програма навчання протягом усього життя людини. Українські вищі навчальні заклади розширили доступ до отримання вищої освіти за рахунок збільшення прийому, ранньої профорієнтації, забезпечення більшої об'єктивності вступних випробувань завдяки незалежному тестуванню тощо. Особлива увага приділяється обдарованій молоді – Указом Президента України з 17 лютого 2004 року введено стипендію Президента для навчання талановитої молоді за кордоном [3, 14]. Щодо другого напрямку, то з метою забезпечення якісних показників освітньої діяльності українське законодавство передбачило чіткий і прозорий механізм її регулювання. Основні складові цього механізму – інституції ліцензування, атестації та акредитації. Зокрема, Державна акредитаційна комісія (ДАК) забезпечує виконання вимог до вищої і професійно-технічної освіти шляхом встановлення нормативних показників до їх ліцензування й акредитації. Що стосується ефективності використання фахівців, ратифікована Верховною Радою України Лісабонська конвенція «Про визнання кваліфікацій вищої освіти в європейському регіоні» (1997 р.) і запровадження ступеневої освіти в Україні

значно розширили правові рамки фахівців. Серед проблем сучасної вищої школи в Україні слід назвати питання співвідношення академічної освіти, яка надає можливість академічного зростання, і професійної освіти, що дозволяє швидко адаптуватись на ринку праці. При цьому Україна бажає не втратити сформовані часом традиції фундаментальної освіти [3, 22]. У напрямку інтеграції вищої освіти України у європейський простір слід виконати низку дій, серед яких: приведення у відповідність болонським вимогам Закону України «Про вищу освіту» у частині 14 визначення змісту і статусу освітньо-кваліфікаційних рівнів; розробка і затвердження нормативно-правових актів щодо регулювання діяльності викладацького персоналу та студентського контингенту вищої школи в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу; розробка та законодавче урегулювання процедури контролю якості та акредитації за європейськими стандартами тощо [3, 48-49]. З метою залучення української громадськості до обговорення проблем модернізації освіти України в контексті Болонського процесу 20- 21 лютого 2004 року була проведена Перша Всеукраїнська науково- практична конференція на означену тему. Ця конференція продемонструвала, що українські вчені, педагоги, студенти, представники державних установ і громадських організацій зацікавлені у вирішенні проблем в українській системі освіти і готові до конкретних дій у напрямку інтеграції у Європейський простір вищої освіти. На думку учасників конференції, насамперед необхідно виробити державну політику, яка має проаналізувати основи модернізації освіти в Україні, їх відповідність внутрішнім умовам країни та Європи; український та європейський досвід стосовно професійної мобільності випускників ВНЗ; вплив міжнародного співробітництва українських університетів на оновлення освітніх стандартів, систем залікових кредитів, контролю якості освіти в Україні тощо [4, 187].

Серед висновків, зроблених учасниками конференції – наступні важливі положення:

- модернізація системи української освіти відповідає завданням демократичної трансформації українського суспільства й утвердженню нового місця України у світовій спільноті;

- приєднання України до Болонського процесу – органічна складова європейського вибору України;

- в основу модернізації української освіти слід покласти болонські ідеї: щодо відповідності вимогам сучасності, якості та інтернаціоналізації освіти; переходу до системи безперервної освіти для всіх, відповідно до мінливих потреб сучасності взагалі і попиту на ринку праці зокрема [4, 188].

Рекомендації і пропозиції учасників конференції містили важливі ідеї, як-то: - розглядати модернізацію освіти України як процес реформування усіх ланок безперервної освіти, не допускаючи розривів між загальною і професійною освітою, а тому доповнити правові основи для відкриття профільних класів; - удосконалити законодавство щодо юридичних і фінансових відносин, а також організаційних та навчально-методичних зв'язків між профільними класами/школами і вищими навчальними закладами; 15 - враховувати позитивний досвід європейської вищої школи при розробці нового покоління державних стандартів вищої професійної освіти; - при збільшенні частки самостійної роботи студентів ввести в методику з розрахунку залікових одиниць роз'яснення з форм звітності і перевірки результатів самостійної роботи студентів; - змінити підходи до концепції навчально-виробничої практики, в тому числі розробити правову базу, що регулює відносини вищих навчальних закладів і підприємств, які приймають студентів на практику [4, 188-191]. Сучасна парадигма освіти в Україні Згідно з новою парадигмою освіти, що сформувалась тепер у світі, в навчальному процесі склались нові суб'єкт-суб'єктні відносини, коли викладач більше допомагає студентові вчитися, ніж навчає його. Автори нової парадигми вищої освіти – американські вчені Р. Бар і Д. Таг. Суть її полягає у зміні ролей учасників навчального процесу, коли студенти самі відповідають за своє навчання. Головне завдання викладачів – сформувати потяг і творче ставлення студентів до навчання, створити для цього відповідні умови. Викладач виступає

скоріше у ролі тренера, який розробляє план гри, дає корисні поради і контролює роботу учасників команди [7, 190].

Існують три головні протиріччя, які характеризують ідеальну систему освіти:

1. освіта мусить бути дорогою, щоб бути якісною, і водночас дешевою, щоб бути доступною;

2. освіта мусить бути вузькоспеціальною, оскільки неможливо знати все, і водночас достатньо широкою, щоб спеціаліст міг орієнтуватись у міжпредметних знаннях і швидко перевчитись у разі потреби;

3. освіта мусить бути добровільною, щоб бути максимально ефективною, і водночас обов'язковою, оскільки некомпетентність є соціально небезпечною.

Складовими сучасної парадигми української освіти є випереджаючий розвиток системи освіти, орієнтованої на нові потреби суспільства; вироблення нової системи цінностей у молоді і нових відносин між викладачем і студентом; формування такої мотивації навчання, яка орієнтована на актуалізацію власної системи цінностей; подолання технократизму освіти; забезпечення освітнього процесу новими методиками із гуманістичним спрямуванням; орієнтація на цілісно- розумовий та морально-естетичний зміст навчання, привнесення в нього елементів духовної самотності та реальної самодіяльності.

Додаток 3

Інновації у вищій освіті України.

Минуле сторіччя показало, що розуміння і реагування на глобальні перетворення не можливі без зміни існуючої парадигми розвитку людства. У цих умовах інноваційний розвиток суспільства сприймається як імператив, адже зміна ідей, знань, технологій відбувається швидше за зміну людських поколінь (С.О.Сисоєва, Н.Г. Батечко).

Термін «інновація» походить від латинського «innovato», що означає «оновлення» чи «покращення». Саме поняття «innovato» уперше з'явилося на заході в наукових дослідженнях у ХІХ столітті. Нове життя поняттю дали наукові роботи австрійського економіста Й. Шумпетера на початку ХХ століття («The Theory of Economic Development», 1934). Ним було започатковано поняття економічної інновації

У більш широкому розумінні інновацію розуміють як результат інвестування у певну розробку та отримання нового знання, ідеї, які раніше не застосовували.

Стосується це поняття різних сфер діяльності людини: технологій, організаційних форм існування соціуму, наприклад, таких, як наука, освіта, управління, обслуговування і .д. інновація також передбачає процес упровадження цих ідей у виробництво з фіксованим отриманням додаткових цінностей: прибутку, пріоритету, лідерства, якісної переваги, креативності, прогресу тощо (С.О.Сисоєва, Н.Г. Батечко).

У такому розумінні інновація може бути представлена в вигляді такого ланцюжка: інвестиції – розробка – процес впровадження – отримання якісного продукту.

Інновація обов'язково пов'язана з впровадженням. Найближчим синонімом до терміну «інновація» буде нововведення. В.Г. Кремень підкреслює, що поняття інновації неоднозначне. Під нею розуміють упровадження нових ідей. Технологій у виробництво, управління галуззю, підприємством, в

іншому аспекті, інновація – це нововведення, яке ще недостатньо поширене в суспільній діяльності чи виробництві.

«Інновація» - це процес, який передбачає не тільки впровадження нових ідей, а й зміну самих механізмів їхнього впровадження (Р. Вандеберг).

Традиційна освіта як система отримання знань відстає від реальних потреб сучасного суспільства. Їй потрібна освіта, яка постійно оновлюється знаннями, технологіями, засобами навчання, організаційними та управлінськими підходами. Таку освіту й називаємо «інноваційною», суть якої можна виразити фразою «не наздоганяти минуле, а створювати майбутнє».

У зазначеному аспекті сучасній освіті допомагає педагогічна *інноватика* наука про створення педагогічних нововведень, їхню оцінку й освоєння педагогічним співтовариством, використання і застосування на практиці.

Оновлена українська освіта стрімко рухається до європейського освітнього простору, і на цьому шляху вбирає в себе все краще й ефективне, яке робить європейську освіту привабливою і конкурентоспроможною.

Структура та зміст освіти України поступово наближається до загальноприйнятих освітніх стандартів та відповідають єдиній для всієї цивілізації філософії освіти - переходу від ідеї «освіченої людини» до ідеї «людини культури» оскільки динамічним суспільним змінам і глобалізації суспільних явищ ХХІ століття мають відповідати не готові знання, уміння й навички, а й культура їх розвитку, трансформації та оновлення.

А.І. Олійник зазначає, що українська освіта намагається зберегти власні педагогічні надбання, зробити їх зрозумілими для інших народів, поєднати з педагогічними надбаннями провідних країн світу. Останнє потребує детального вивчення сутності інноваційного процесу, його структури, темпів розвитку своєрідних меж, за якими виникають загрози руйнування національної системи.

Тому саме педагогічна інноватика та її методологічний апарат може слугувати дієвим механізмом для досягнення цієї мети.

Зазначимо, що стан і намов забезпечення інноваційного процесу в освіті залишає бажати бути кращим. Багато нововведень. Такі к галузеві стандарти, упровадження кредитно-трансферної системи навчального процесу, інформаційно-комунікативних технологій навчання потребують системного. Послідовного й цілеспрямованого розвитку. Інноваційний розвиток освіти – це безперервний процес якісних змін в освіті, які прискорено відбуваються завдяки впровадженню інновацій і дозволяють їй своєчасно реагувати на виклики суспільства.

Розглянемо загальну модель інноваційного розвитку *інвестиції – розробка – процес впровадження – отримання якісного продукту* для сфери вищої освіти.

Щодо інвестицій, то на думку В.П. Андрущенко. «без належного фінансування ні про яке поліпшення, модернізацію, трансформацію чи інновацію освіти не може бути й мови. Експертами ЮНЕСКО визначена мінімальна можлива частка видатків держави на освіту в 3,5%. У разі зменшення цієї частки, на їх думку, неминучим стане розпад інфраструктури освітянської системи. (Україна – близько 5% ВВП, хоча законодавством передбачено 10%). С.166.

Щодо розробки нововведень. Наближення змісту освіти до сучасної науки, забезпечення належної взаємодії освіти і науки, її повернення до університетів стає нині основою процесу розробки інновацій.

«Освіта через науку», - цей відомий вислів В. Гумбольдта залишається актуальним: науковість має стати традицією університетської освіти. С.167.

Інноваційний розвиток вищої освіти до її конкретного розвитку є розширення різних форм інтеграції вищої школи з виробництвом (Л.І. Федулова). (освіта – наука – виробництво).

Саме навчально-науково-інноваційні комплекси (технопарки, наукові парки, концерни, корпорації тощо) можуть слугувати прикладом консолідації освітянської та виробничої галузей.

Зарубіжний досвід свідчить про необхідність обов'язкового державного регулювання процесу управління освітніми і науковими інноваціями.

Кредитно-трансферна система організації навчального процесу.

http://academy.gov.ua/ects/inf/1_3.html

*Європейська кредитно-трансферна система (з англ. **European Credit Transfer System - ECTS**)* - це система, що створена для забезпечення єдиної міждержавної процедури виміру й порівняння між закладами освіти результатів навчання студентів, їхнього академічного визнання. Вона розроблена для забезпечення мобільності студентів, спрощує розуміння і порівняння навчальних програм та навчальних досягнень студентів як між вітчизняними, так і між іноземними навчальними закладами. та навчальних досягнень студентів як між вітчизняними, так і між іноземними навчальними закладами.

Система ECTS заснована на оцінюванні всіх видів роботи студента, необхідних для досягнення цілей, зазначених у навчальній програмі: відвідування лекцій, підготовка і участь у семінарах і практичних заняттях, самостійна робота, складання іспитів, проходження стажування, підготовка та захист магістерських робіт тощо.

ECTS було розроблено в 1989 р. в рамках програми ERASMUS, що в даний час є частиною програми SOCRATES, у формі пілотного 5-річного проекту, в якому брали участь 145 європейських вищих навчальних закладів. У подальшому практика ECTS була рекомендована до широкого використання вищими навчальними закладами Конференцією Ради Європи "Forum Conference of the Higher Education and Research Committee", Конвенцією Ради Європи ЮНЕСКО з визнання кваліфікацій у вищій освіті в європейському регіоні і підтримана низкою міжнародних професіональних неурядових організацій, зокрема Європейською асоціацією міжнародної освіти (European Association of International Education), до якої входять представники більше 50 держав. ECTS - єдина успішно протестована система кредитів, що використовується по всій Європі.

Спочатку ECTS призначалася тільки для перезарахування кредитів. Система

сприяла зарахуванню освіти, що була здобута за кордоном, і, таким чином, підвищувала якість і кількість мобільних студентів в Європі. Останнім часом ECTS перетворилася на систему накопичення кредитів, яку запроваджують по всій Європі на інституційному, регіональному і національному рівнях.

Навіщо потрібна ECTS?

ECTS спрощує розуміння і порівняння навчальних програм для всіх студентів (вітчизняних й іноземних). ECTS стимулює мобільність і академічне визнання.

Вона допомагає університетам організувати і переглядати їх навчальні програми. ECTS може бути використана для різних програм і форм навчання.

Які головні особливості ECTS?

ECTS базується на угоді про те, що 60 кредитів складають навантаження студента/слухача очної форми навчання (стаціонару) впродовж академічного року. У більшості випадків навантаження студента очної форми навчання в Європі дорівнює 36/40 тижням на рік, і в цих випадках один кредит дорівнює 24-30 робочим годинам.

Кредит - це також спосіб перевести в кількісне відношення результати навчання, які вимірюються тим, що саме повинен знати, розуміти і бути здатним зробити студент/слухач після завершення навчання, незалежно від його тривалості.

Розподіл кредитів ECTS ґрунтується на офіційній тривалості циклу програми навчання. Загальне навантаження, необхідне для здобуття ступеня бакалавра, що вимагає 3-4 роки навчання, дорівнює 180-240 кредитам.

Навантаження студентів в ECTS включає час лекцій, семінарів, самостійного навчання, підготовки, складання іспитів тощо.

Кредити розподіляються на всі освітні компоненти програми навчання (модулі, дисципліни, стажування, дипломна робота тощо) і відображають кількість роботи, необхідної для виконання кожного компоненту у зв'язку із

загальною кількістю необхідної роботи для завершення повного року навчання за даною програмою.

Успішність студента визначається за оцінювальною шкалою ECTS, яка ранжирує студентів на статистичній основі. Розподіл оцінок між студентами, які отримали за курс оцінку вище незадовільної, виглядає таким чином:

A кращі 10%;

B - наступні за ними 25%;

C - наступні за ними 30%;

D - наступні за ними 25%;

E- наступні за ними 10%.

Для неуспішних студентів ставляться оцінки FX і F. Між ними існує різниця, яка полягає в тому, що FX означає - "не виконав якусь частину роботи, необхідну для здобуття оцінки вище незадовільної", а F - "не виконав всю необхідну роботу". Включення оцінок FX і F в розшифровку оцінок не є обов'язковим.

Додаток 4

Роль вищої освіти у формуванні конкурентоспроможних фахівців, поліпшенні добробуту людей, економічному та інноваційному розвитку держави

Аналіз сучасних освітніх документів, наукових розробок та суспільної практики дає можливість зробити висновок про те, що система освіти є визначальним чинником процесу формування знань та вмінь людини. Згідно із Законом України «Про освіту» метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвитку її талантів, розумових і фізичних здібностей,

виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, забезпечення економіки кваліфікованими працівниками.

Вплив освіти здійснюється протягом усього життя людини, починаючи з дитинства. Значна роль належить рівню розвитку суспільства, важливості освіти в ньому та існуючого рівня доходів, які отримують більш освічені та професійно підготовлені люди.

Освіта формує продуктивні знання, сприяє нарощуванню нових, стимулює нові ідеї. Таким чином, вона здатна оновити існуючий людський потенціал та сформувати нову, інноваційну його якість.

Основними функціями освіти є: пізнавальна, виховна, розвиваюча, ідеологічна, адаптаційна, культурна, профорієнтаційна та інші.

Характеризуючи вплив кожної складової окремо, варто зазначити, що дошкільна і початкова освіта закладають фундамент для подальшого накопичення людського потенціалу. Загальна середня освіта є наступною сходинкою на шляху здобуття людиною знань. На цьому етапі формуються найстабільніші, фундаментальні знання, що є основою для подальшого розвитку та свідомого вибору і освоєння професійної підготовки. Вища освіта є фундаментом людського розвитку та прогресу суспільства, а також виступає гарантом індивідуального розвитку, формуючи спеціальні, конкретні знання, сприяє професійній самореалізації індивіда.

Сьогодні у рамках Болонського процесу формується Європейський простір вищої освіти, що визначений географічними та інституційними нормами Європейської культурної конвенції. Кінцевою метою його є забезпечення відповідної суспільним, особистісним та виробничим потребам якості вищої освіти, що продукуватиме конкурентоспроможного фахівця, здатного легко адаптуватися в економічному просторі європейських країн. В свою чергу, це передбачає структурне реформування національної систем вищої освіти,

зміну освітніх програм і проведення необхідних інституційних перетворень у вищих навчальних закладах.

Пріоритетні напрями реформування вищої освіти в Україні

Для створення необхідних та сприятливих умов щодо формування та попередження втрат людського капіталу на державному рівні визначені такі *пріоритетні напрями реформування вищої освіти*:

- 1) забезпечення інноваційного характеру розвитку вищої освіти;
- 2) забезпечення оптимізації структури вищої освіти та обсягів підготовки й перепідготовки кадрів для потреб інноваційного розвитку економіки;
- 3) забезпечення реалізації кадрової стратегії галузі, спрямованої на збереження і розвиток наукових та педагогічних шкіл, впровадження об'єктивної оцінки наукової та педагогічної діяльності;
- 4) розширення доступу до вищої освіти та сприяння соціальному захисту учасників навчально-виховного процесу;
- 5) удосконалення мережі ВНЗ, укрупнення ВНЗ на регіональному рівні, шляхом їх об'єднання та створення університетів регіонального типу;
- 6) перегляд змісту освіти, державних стандартів, кваліфікацій у контексті виходження вищої освіти України в європейський освітній простір.

У більш узагальненому вигляді напрями реформування вищої освіти конкретизовані в Національній стратегії розвитку «Україна – 2015». Здатність навчатися стає ключовим, визначальним фактором конкурентоспроможності людини, тому формування конкурентоспроможної особистості можливе за умови конкурентоздатної освіти в конкурентноздатній економіці, для чого потрібно:

- 1) переглянути кількість і структуру ВНЗ, а також навчальні напрями і спеціальності, приведення їх у відповідність до потреб ринку праці та до світових стандартів;
- 2) створити умови для реалізації принципу автономності ВНЗ;
- 3) проводити державний моніторинг якості освіти;

4) сприяти усвідомленню населення працездатного віку, що невід'ємною складовою способу життя є неперервна освіта;

5) визначити нормативні механізми цільового керування на місці праці спеціалістів, підготовлених за кошти бюджету.

У Національній доктрині розвитку освіти зазначені пріоритетні напрями державної політики щодо розвитку освіти, яким є: особистісна орієнтація освіти; формування національних і загальнолюдських цінностей; створення для громадян рівних можливостей у здобутті освіти; постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; розвиток системи безперервної освіти та навчання протягом життя; пропаганда здорового способу життя; розширення україномовного освітнього простору; забезпечення освітніх потреб національних меншин; забезпечення економічних і соціальних гарантій для професійної самореалізації педагогічних, науково-педагогічних працівників, підвищення їх соціального статусу; розвиток дошкільної, позашкільної, загальної середньої освіти у сільській місцевості та професійно-технічної освіти; органічне поєднання освіти і науки, розвиток педагогічної та психологічної науки, дистанційної освіти; запровадження освітніх інновацій, інформаційних технологій; створення індустрії сучасних засобів навчання і виховання, повне забезпечення ними навчальних закладів; створення ринку освітніх послуг та його науково-методичного забезпечення; інтеграція вітчизняної освіти до європейського та світового освітніх просторів.

Розуміння освіти, з точки зору існуючої особистісно-орієнтованої парадигми, зорієнтовує на діяльності людини по розвитку і формуванню своєї особистості. Кожна людина стає суб'єктом освіти своєї особистості, яка в подальшому в найбільшій мірі сприяє її конкурентоспроможності.

Пріоритетні напрями державної політики щодо розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу

Період 2010-2020 у впровадженні Болонського процесу в Україні був і буде вирішальним, він покаже наскільки глибокими та якісними були зміни в освіті попередніх років. Проте існує чимало перешкод і труднощів, що чекають нашу державу на цьому шляху.

Пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку вищої освіти є: особистісна орієнтація вищої освіти; формування національних і загальнолюдських цінностей; створення для громадян рівних можливостей у здобутті вищої освіти; постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу; запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій; формування в системі освіти нормативно-правових і організаційно-економічних механізмів залучення і використання позабюджетних коштів; підвищення соціального статусу і професіоналізму працівників освіти, посилення їх державної і суспільної підтримки; розвиток освіти, як відкритої державно-суспільної системи; інтеграція вітчизняної вищої освіти до європейського та світового освітніх просторів.

У системі вищої освіти, у контексті подальшої її інтеграції в Європейський освітній простір існують такі проблеми: удосконалення законодавчої та нормативної бази з питань організації навчального процесу в умовах кредитно-модульної системи тощо; розробка нової структури вищої освіти з урахуванням схеми здобуття вищої освіти за трьома циклами; розробка нового переліку програм підготовки магістрів та молодших спеціалістів і відповідної системи кваліфікації; розробка принципів, механізмів та процедур запровадження докторського навчання як третього циклу відповідно до структурованих докторських програм зі стандартною тривалістю стаціонарного докторського навчання; вирішення питання щодо кваліфікації бакалавра; створення системи оцінки якості вищої освіти, яка б відповідала європейським стандартам і нормам; забезпечення мобільності студентів та професорсько-викладацького складу в міжнародному освітньому просторі.

Фахова підготовка у вищому навчальному закладі

Умови ефективного розвитку особистості майбутнього фахівця

Становлення особистості професіонала визначається формуванням складних психічних систем регуляції діяльності та формуванням особливостей поведінки. Кожна професія впливає на розвиток схожих рис особистості, її установок, мотиваційної сфери та відповідної системи цінностей. У своєму розвитку особистість засвоює основні особливості професії, і ці характеристики починають проявлятися в інших сферах життєдіяльності. Це притаманно тим особам, що зацікавлені професійною діяльністю, відчують задоволення від її освоєння та практичної роботи.

Напрямки фахової підготовки такі: виявлення зв'язку сфери особистості із особливостями структури діяльності (знання, уміння, навички); формування розвитку мотивів, інтересів, особливостей емоційно-вольової сфери, професійно важливих якостей фахівця у конкретній професійній діяльності протягом її опанування.

Фактори, що характеризують особливості розвитку особистості професіонала у вищій школі, можна визначити, спираючись на зміст даних напрямків. До таких факторів належать: формування індивідуально-притаманних шляхів розв'язання професійних задач; формування професійних мотивів особистості; формування вірного співвідношення змістовних професійних мотивів (інтерес до професії, потреба самореалізації) та адаптивних (престиж професії, розмір заробітку).

Формування професійної свідомості

Важливою складовою підготовки у вищій школі є формування професійної свідомості. Багато дослідників відзначають, що професію не слід плутати із спеціальністю, що закріплюється в кваліфікаційних документах і визначається через предмет діяльності. Професія – поняття значно ширше. Професія є діяльність, що має власну мету, власний продукт, свої норми та засоби, що у своєму результаті детерміновані соціальною функцією і

технологією тієї сфери громадського життя, що дана діяльність обслуговує. Тому формування професійної свідомості протягом навчання має спиратися на розуміння професії у широкому значенні.

В умовах вищої школи така стадія професійного самовизначення як професійне навчання, не може ігнорувати особливості особистості і різні прояви індивідуальності студентів. За С.Л.Рубінштейном, проблема самосвідомості є насамперед проблема визначення свого способу життя. У цьому випадку, професійна свідомість – визначення способів професійної діяльності. Дотепер актуальними залишаються твердження про те, що вузівська підготовка повинна бути спрямована на системне формування професійної свідомості.

До структурних компонентів професійної свідомості психологи відносять: професійні знання; професійні цінності; програми професійних дій; оперативні моделі як суб'єктів професійної діяльності, так і самого процесу праці як цілісної системи; образ «Я» самого суб'єкта праці.

Наявність знань сама по собі не визначає успішність професійної діяльності. Набагато важливіше, щоб суб'єкт діяльності вмів самостійно добувати їх і застосовувати на практиці. Знання, уміння і навички розглядаються тільки як найважливіший засіб розвитку особистості фахівця, а не як мета навчального процесу.

На етапі навчання, професійної адаптації формується також індивідуальний стиль діяльності майбутнього фахівця, що базується на його індивідуально-психологічних характеристиках.

Ефективний розвиток особистості та формування професійної свідомості сприяють тому, що включення вчорашнього студента у систему виробничих та соціальних відносин проходить без розчарувань, криз та конфліктів.

Шляхи адаптації студентів першого курсу до самостійної навчальної роботи та роль науково-педагогічних працівників у цьому питанні

Важливу роль в оптимальній організації життя і діяльності студента денної і заочної форм навчання відіграє режим дня - його рекомендують науково-педагогічні працівники в перші дні навчальних занять.

Студентам першого курсу потрібно адаптуватися до самостійної навчальної роботи. Тому студенти-першокурсники мають пристосуватися до умов життя і діяльності у вищому навчальному закладі. Для цього тут необхідна цілеспрямована педагогічна допомога науково-педагогічних працівників. Це, насамперед, уважне ставлення до студента, який відчуває психологічний дискомфорт, незручність, ніяковість, невпевненість.

Треба пам'ятати, що на студента діють три групи труднощів: соціальні, навчальні, професійні. Соціальні труднощі зумовлені зміною місця мешкання, новими умовами життя, особливостями спілкування зі значним колом нових людей (науково-педагогічних працівниками, колегами, обслуговувальним персоналом); необхідність самостійно вести свій бюджет, влаштувати власний побут, звикати до нового режиму і розпорядку дня та інше. Навчальні труднощі зумовлені новими формами і методами учіння, особливостями організації самостійної роботи, контролю за нею з боку науково-педагогічних працівників.

Отже, науково-педагогічні працівники мають: ознайомити студентів із психолого-педагогічними особливостями організації навчання у вищій школі; допомогти в оволодінні методами і прийомами навчальної роботи; дотримуватися спеціальної методики читання лекцій для студентів-першокурсників у перші два-три місяці, поступово збільшуючи структуру і темп; навчити студентів прийомів слухати лекцію, записувати її зміст, методики підготовки до семінарських, практичних і лабораторних занять; чітко дозувати завдання на кожне заняття; толерантно здійснювати контроль й оцінювання самостійної роботи та ін. студентів у своєму професійному виборі. Тому науково-педагогічні працівники повинні роз'яснити процес оволодіння спеціальністю, їх перспективністю і значущістю.

4. Можливості для результативної роботи студента

Студентам доцільно рекомендувати певну літературу для оволодіння методикою самостійної роботи. Головним джерелом здобуття знань у процесі навчання у ВНЗ є книга (підручник, навчальний посібник, монографія, словник, довідник, збірник наукових праць, наукова стаття тощо).

Для ефективної і результативної роботи з книгою студентів необхідно дотримуватися науково обгрунтованих організаційних і санітарно-гігієнічних вимог. Насамперед раціонально організувати своє робоче місце.

У процесі самостійного навчання важливо вміти робити записи прочитаного. Під час опрацювання книг застосовують такі види записів: складання плану; виписування цитат; записи висновків, складання тез; складання конспекту; складання анотацій; написання реферату; рецензування; систематизація зведених оглядів; підготовка зведеного конспекту; складання схем, таблиць; запис власних думок; записи окремих слів із зазначаванням їх значення та ін. Робота з книгою в такий спосіб допомагає синтезувати основні думки й положення, сприяє розвитку логічного мислення.

Студент має вміти складати конспект. Власне конспект - це короткий, послідовний, стислий письмовий виклад основного змісту книги, статті, лекції, записаний у розповідній формі. У конспекті можна записувати тези, виписки, цитати, цифрові матеріали, таблиці, графіки, окремі рисунки. Виклад конспективного запису має бути послідовним, логічно зв'язаним. Для підтвердження окремих положень необхідно записувати найяскравіші приклади.

Для одержання інформації студенти можуть користуватися бібліотекою університету, де мають право одержувати у користування книги, документи та інші носії інформації з бібліотечних фондів відповідно до правил користування бібліотекою. Пошук потрібної літератури можливий за допомогою електронного каталогу бібліотеки університету.

У наш час для додаткової інформації студенти можуть користуватися й Інтернетом. Для цього їм насамперед необхідно оволодіти методикою роботи в Інтернеті.

Також, студенти можуть отримувати консультації з питань навчального процесу у викладачів на кафедрах університету.

Навчальний посібник

УНІВЕРСИТЕТСЬКІ СТУДІЇ

до вивчення дисципліни для студентів факультету іноземної філології першого курсу денної та заочної форм навчання

Укладач Заскалета С.Г.

Підписано до друку .....Здано до тиражування .....Формат.....